

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Ændringer som følge af nye regler om førtidspension). (Lovforslag nr. L 137).

Ændringsforslag nr. 1-7, § 1, således ændret, § 2, ændringsforslag nr. 8, § 3, således ændret, ændringsforslag nr. 9, § 4, således ændret, og ændringsforslag nr. 10 om indsættelse af en ny paragraf efter § 4 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familiedydelser. (Ændringer som følge af nye regler om førtidspension). (Lovforslag nr. L 138).

§§ 1 og 2 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Jeg skal her udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 14.00.

Mødet udsat kl. 12.25

Mødet genoptaget kl. 14.00

Den næste sag på dagsordenen var:

14) *Forespørgsel nr. F 30:*

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om den udenrigspolitiske situation?«

Af Anker Jørgensen (S), Knud Østergaard (KF), Ivar Hansen (V), Ebba Strange (SF), Thorndahl (FP), Brusvang (CD), Niels Helveg Petersen (RV), Anne Grete Holmsgård (VS) og Arne Bjerregaard (KrF).

(Forespørgslen anmeldt 3/5 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 6/5 83).

Formanden:

Jeg skal allerede her give den oplysning, at jeg efter anmodning har fastsat taletiden for ordførerne til 15 minutter.

Begrundelse

Lasse Budtz (S):

Vi har allerede i denne samling haft flere deldebatter om meget væsentlige og betydningsfulde udenrigspolitiske problemer, men dels er det en god tradition i folketinget at slutte samlingen med en større udenrigspolitisk debat, som dækker hele området, hvis ordførerne ellers ønsker at gøre dette, og dels betragter samtlige partier i dette folketingsituationen således, at der er al mulig grund til at spørge udenrigsministeren, hvilke oplysninger ministeren kan give om den udenrigspolitiske situation. På vegne af alle partier i folketinget skal jeg herved anmode ministeren om at give os en redegørelse.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Da regeringen trådte til, sagde den, at den lagde afgørende vægt på at opretholde den brede politiske enighed, der i årtier har været om Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik. Denne brede politiske enighed er afgørende for vor optræden udadtil, den er en forudsætning for, at vi som et lille land skal kunne gøre os gældende på en effektiv måde i det internationale samarbejde. Den giver vores stemme en troværdighed og en fasthed, som skaffer os lydhørhed hos vore samarbejdspartnere, hvad enten det er i det nordiske

[Udenrigsministeren]

samarbejde, i EF eller i NATO. Den er afgørende for Danmarks internationale omdømme.

Jeg håber, at debatten i dag vil bekræfte, at denne politiske bredde fortsat er til stede. Der har allerede i indeværende folketings-samling været afholdt særskilte debatter her i tinget, bl.a. om forsvars- og våbenkontrolspørgsmål og om Danmarks bistandspolitik. Jeg vil derfor ikke i denne debat gå helt i dybden i alle disse spørgsmål, men i stedet søge at give en mere sammenfattende redegørelse for den internationale situation og herunder omtale enkelte centrale politiske og økonomiske internationale problemer.

Forholdet mellem Øst og Vest er det naturlige udgangspunkt for en beskrivelse af den udenrigspolitiske situation, som den tegner sig i dag. Øst-Vest-forholdet er i de senere år blevet belastet af stadig flere elementer og begivenheder, og det er med stor beklagelse, vi må konstatere, at kurven i forholdet mellem Øst og Vest har vist en nedadgående tendens. Navnlig må det give anledning til bekymring, at uoverensstemmelserne mellem de to supermagter i voksende omfang synes at blive understreget og cementeret gennem offentlige udtalelser på bekostning af bestræbelserne for at søge dem løst ved dialog og forhandling. Denne regering har ligesom tidligere danske regeringer i vurderingen af det skærpede modsætningsforhold måttet pege på den kraftige udbygning af Sovjetunionens militære potentiel, på den sovjetiske intervention i Afghanistan, der nu fortsætter på fjerde år, og senest på udviklingen i Polen, hvor indførelsen af krigsretstilstand satte en brat stopper for den fornyelsesproces, der var undervejs i det polske samfund. Hertil er vi nu nødsaget til at føje den sovjetiske adfærd, også i det nordiske område. Jeg sigter hermed til u-bådskrænkelserne over for Sverige og Norge. Ganske særligt har opmærksomheden dog koncentreret sig om Sverige, specielt efter offentliggørelsen af den uafhængige svenske undersøgelseskommissions rapport, hvis konklusioner den svenske regering har tilsluttet sig.

Regeringen har i lyset af denne udvikling og disse begivenheder nedsat en interministeriel arbejdsgruppe til vurdering af den mulige betydning heraf for dansk område, herunder ikke mindst de virkninger, som en mulig anvendelse af mini-u-både i danske farvande

må anses at have. Under alle omstændigheder er der tale om en adfærd, som er i modstrid med den lavspænding i det nordiske område, der burde være i alles interesse.

Spørgsmålet om våbenkontrolforhandlingerne, ikke mindst vedrørende mellemdistanceraketterne i Europa, har en særlig og aktuell tyngde i Øst-Vest-forholdet. Dette er i sig selv en væsentlig grund til, at dette såkaldte INF-spørgsmål er blevet et af de mest debatterede udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål. Men denne debat næres også af en dyb og ægte frygt i vore befolkninger for det fortsatte våbenkapløb på det atomare område. Ingen regering kan selvsagt tage let på denne udvikling, som, hvis et eller andet går galt, kan føre til udslettelsen af store dele af menneskeheden. Tværtimod er det nødvendigt, at alle kræfter sættes ind på at kontrollere og standse oprustningen og søge realiseret den nedrustning, som vi jo alle ønsker, og regeringen kan ikke stærkt nok bekræfte sin vilje hertil.

Det er blot ikke nogen enkel opgave. Som det bl.a. fandt udtryk i den dagsorden, som folketinget vedtog, da vi sidst drøftede disse spørgsmål, den 8. februar i år, må det gøres på en realistisk måde, og det forudsætter bl.a., at den sikkerhed, som alle lande har krav på, ikke sættes over styr. Et af de væsentligste midler til at sikre dette er indgåelsen af aftaler, som er baseret på tilgodeseeelse af fælles interesser. Ensidig nedrustning er ikke vejen frem, hvilket det også må være en regerings pligt og ansvar at gøre opmærksom på. Den gode vilje er ikke i sig selv tilstrækkelig. Det kan historien desværre opvise talrige eksempler på.

Det er baggrunden for, at regeringen, samtidig med at den støtter NATOs dobbeltbeslutning fra 1979, er gået særdeles aktivt ind for, at Genèveforhandlingerne om INF-våbne fører frem til en aftale imellem USA og Sovjetunionen, som gør det overflødigt, at NATO med udgangen af 1983 begynder at opstille sine egne mellemdistanceraketter som et svar på den fortsatte sovjetiske SS-20-opbygning.

Udviklingen i disse forhandlinger har siden debatten her i folketinget i februar været præget først og fremmest af præsident Reagans forslag til en mellemløsning, som blev fremlagt for den sovjetiske forhandlingsdelegation i Genève den 29. marts i år, lige før

[Udenrigsministeren]

man indledte en forhandlingspause og i øvrigt samtidig med, at det blev overgivet til den sovjetiske ambassadør i Washington.

Det amerikanske mellemøsningsforslag svarer indholdsmæssigt til, hvad regeringen i overensstemmelse med folketingsbeslutningen af 8. februar om at søge nulløsningen udbygget med et realistisk alternativ sammen med andre europæiske regeringer længe har udtrykt ønske om. Fra dansk side udtrykte statsministeren derfor også tilfredshed med det amerikanske initiativ og den rådslagningsproces, som havde ført frem til dette udspil, og som bekræftede, at USA alvorligt ønsker at finde en løsning på INF-problemet. Hvis Sovjetunionen under forhandlingerne i Genève ville modtage det i en positiv og konstruktiv ånd, ville det få betydning ikke blot for INF-forhandlingerne som sådanne, men også for mulighederne for en mere omfattende Øst-Vest-dialog.

Sovjetunionens første reaktion på det nye amerikanske udspil kom på udenrigsminister Gromykos pressekonference i Moskva den 2. april, og reaktionen var overordentlig forbeholden. Præsident Reagans forslag betegnedes – ikke uventet – som uacceptabelt, specielt under henvisning til, at de britiske og franske atomvåben såvel som de amerikanske atombevæbnede fly i Vesteuropa ikke blev taget i betragtning, og at de sovjetiske INF-raketter øst for Ural skulle demonteres, selv om de ikke havde direkte forbindelse med Europa.

Imidlertid gav hr. Gromyko også udtryk for, at Sovjetunionen var rede til at forhandle videre i Genève, og som svar på et spørgsmål undlod han at sige, at Sovjetunionen ville afbyde forhandlingerne, såfremt Vesten inden årets udgang tog skridt til at begynde opstillingen af vestlige INF-våben.

En bekræftelse på den sovjetiske forhandlingsvilje må ses i generalsekretær Andropovs nylige udbygning af sit forslag af 21. december sidste år, således at Sovjetunionen nu synes rede til at forhandle på grundlag af antallet af sprænghoveder og ikke alene på grundlag af antallet af missiler.

Regeringen har ligeledes hilst dette nye element i den sovjetiske forhandlingsposition velkommen og har udtrykt håb om, at INF-forhandlingerne fører til konkrete resultater.

Såfremt Sovjetunionen virkelig er parat til at basere de fremtidige forhandlinger på an-

tallet af sprænghoveder, kan det få positiv indflydelse på forløbet af de forestående forhandlinger.

Et af de vanskelige spørgsmål synes at blive de britiske og de franske atomstyrker. Jeg har ikke meget nyt at sige herom i forhold til, hvad jeg tidligere har udtalt, men jeg skal dog fremhæve, at disse våben klart er strategiske og derfor ikke hører hjemme i INF-forhandlingerne. Det har Sovjetunionen også tidligere erkendt. Endvidere ville en inddragelse af disse styrker i INF betyde en europæisk regionalisering af atomvåbenspørgsmålet, som ingen kan ønske.

Fra flere sider har man så i denne forbindelse peget på, at spørgsmålet kunne løses ved, at man inddrager INF-forhandlingerne i forhandlingerne om de strategiske atomvåben, altså de såkaldte START-forhandlinger, og selv om regeringen erkender, at de to former for atomvåben ikke kan ansues isoleret, og at de på længere sigt, som det også er forudset ved dobbeltbeslutningen, må indgå i en større sammenhæng, ville det i den øjeblikkelige situation, hvor tiden er knap, blive en besværlig og forsinkende faktor, hvis man nu gik ind for at slå de to forhandlinger sammen, og det kan man derfor ikke være interesseret i.

I den forbindelse vil jeg også gerne understrege, at det nu engang er supermagterne, USA og Sovjetunionen, som er blevet enige om nødvendigheden af at gennemføre særskilte forhandlinger om mellemdistanceraketterne i Genève. Det forhold, at Danmark er allieret med den ene part i forhandlingerne, må efter regeringens mening føre til, at man fra dansk side fremlægger og argumenterer for de danske synspunkter under konsultationerne inden for alliancen og, når beslutningen i alliancen er truffet, så også loyalt opfylder sine forpligtelser i overensstemmelse hermed.

Vi bør således undgå at lægge hindringer i vejen for vore allieredes bestræbelser på at opnå resultater af forhandlingerne; herunder skal vi undgå at udtale os på en måde, som kan skade disse forhandlinger. I modsat fald mister vi vor troværdighed og vor indflydelse i alliancen, og vi svækker alliancen og dermed vor egen og vore allieredes sikkerhed.

Det må ligeledes påhvile regeringen at fremhæve, at Danmark ikke befinder sig neutralt imellem Øst og Vest, men at vi er en del

[Udenrigsministeren]

af Vesten. Vor sikkerhed er knyttet til det atlantiske fællesskab. Vi har derfor også her i landet et ansvar for ikke at skabe usikkerhed om vore holdninger, og misforståelser i så henseende kan skabe større fare end klar tale.

Der må således ikke herske tvivl om, at regeringen ønsker et forhandlingsresultat i Genève, men det ville samtidig være ødelæggende for forhandlingsmulighederne i Genève, hvis vi lod Sovjetunionen få indtryk af, at moderniseringsdelen af dobbeltbeslutningen ikke skal tages alvorligt. Det er derfor også nødvendigt, at Danmark sammen med sine allierede står fast på dobbeltbeslutningen i begge dens dele.

Som jeg allerede har gjort det under vore løbende drøftelser om INF-spørgsmålet i det udenrigspolitiske nævn, vil jeg også gerne her i folketingssalen bekræfte, at der naturligvis vil finde en politisk vurdering sted i NATO af forhandlingssituationen i Genève, før moderniseringsbeslutningen måtte blive ført ud i livet. En drøftelse af forhandlingssituationen har i øvrigt til stadighed fundet sted på de halvårslige forsvarsminister- og udenrigsministermøder i NATO, lige siden INF-forhandlingerne blev indledt i Genève. En sådan drøftelse vil også finde sted på de forestående ministermøder i juni og ved slutningen af året.

Lad mig endelig om atomvåbenspørgsmålet sige, at det ikke kun er her i Europa, at dette spørgsmål er genstand for indgående debat. Det gælder også i USA, hvor Repræsentanternes Hus i dagevis har drøftet og formuleret på et forslag, hvorefter USA bør gå ind for en fastfrysning og en reduktion af de eksisterende atomvåbenlagre. Denne debat har klart vist, at opfattelserne på de to sider af Atlanten ikke er så forskellige, som nogen ynder at fremstille det, men det var også interessant at se, hvorledes det oprindeligt fremlagte fastfrysningsforslag, som havde visse træk af ensidig nedrustning i sig, efterhånden fik en betydelig mere realistisk udformning. Det viste sig klart nødvendigt for at opnå det tilstræbte flertal, men det skyldtes også, at den lange debat i Repræsentanternes Hus var med til at tydeliggøre nedrustningsspørgsmålets meget sammensatte og indviklede karakter. Den endeligt vedtagne resolution kræver derfor for det første, at en fastfrysning kun kan ske ved en aftale imel-

lem de to supermagter, og for det andet, at en sådan aftale omgående skal efterfølges af ligeledes aftalte reduktioner i de to landes atomvåbenarsenaler.

Vi ser således, at det forhandlingselement, som er kernen i NATOs dobbeltbeslutning, også er det i det amerikanske fastfrysningsforslag, og vi er dermed tilbage ved det krav om sikkerhed og dialog, som skiftende danske regeringer har fastholdt siden formuleringen af afspændingspolitikken i 1967 i den såkaldte Harmelrapport. Uden den fornødne sikkerhed og uden en ægte dialog mellem Øst og Vest med det formål at holde alle kanaler åbne for at søge hinandens synspunkter og interesser klarlagt vil det ikke være muligt dels at begrænse gensidige misforståelser og misopfattelser, dels at finde frem til områder, hvor de fælles interesser bliver de dominerende. Desværre må det dog som allerede nævnt erkendes, at denne politik ikke har haft særlig lyse kår i de senere år. Forhåbentlig er der på nedrustningsområdet tegn på, at nødvendigheden af denne politik igen er ved at vinde frem. Regeringen vil for sit vedkommende støtte enhver bestræbelse i denne retning og finder det glædeligt, at dette synspunkt nyder fuld støtte blandt lande, der står Danmark nær.

Overvejelserne om muligheder for en forbedring i Øst-Vest-forholdet blev forstærket i forbindelse med lederskiftet i Sovjetunionen. Afslutningen af en efter vore forhold særdeles lang ledelsesperiode og indledningen af en ny epoke gav den vestlige offentlighed anledning til forhåbninger om forandring og nytænkning i Sovjetunionens politik. Dette fandt bl.a. klart udtryk på Det europæiske Råds møde i København i begyndelsen af december sidste år, hvor stats- og regeringscheferne fra de ti EF-lande meget direkte opfordrede den nye sovjetiske ledelse til at yde de nødvendige bidrag til en forbedring af tilliden, og hvor man erklærede sig rede til at besvare sådanne bestræbelser positivt og at arbejde for et mere konstruktivt forhold imellem Øst og Vest.

Det må vel i dag konstateres, at de forhåbninger, der næredes i forbindelse med lederskiftet i Sovjetunionen, endnu ikke er blevet indfriet. Nogleordet har været og er fortsat kontinuitet, men det er regeringens opfattelse, at man i den nuværende periode bør være særdeles opmærksom på alle signaler fra

[Udenrigsministeren]

Sovjetunionen. Vi har derfor også sammen med vore allierede underkastet deklARATIONEN fra Warszawa-pagttopmødet i Prag i januar en omfattende analyse, og vi har fundet visse opmuntrende træk i denne deklARATIONENS formuleringer.

Den proces, der blev indledt med under-tegnelsen i Helsingfors i 1975 af slutakten fra konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa, altså den såkaldte CSCE-proces, har afspejlet udviklingen i Øst-Vest-forholdet. Også på det langvarige opfølgingsmøde i Madrid har begivenhederne i Afghanistan og Polen samt menneskerettighedssituationen i Østeuropa naturligvis skabt vanskeligheder, men viljen til at fastholde Madridmødet og dermed CSCE-processen som en kanal for dialog og forhandling imellem Øst og Vest har været til stede på begge sider. Danmark havde i denne henseende en central placering under det danske EF-formandskab sidste efterår.

Det ser nu ud til, at Madridmødet er meget nær ved at kunne afsluttes med et indholdsrigt og afbalanceret slutdokument, og et sådant dokument vil dels gavne det sikkerhedspolitiske klima i Europa ved at sikre indkaldelse af en europæisk nedrustningskonference, dels give det enkelte menneske friere udfoldelsesmuligheder.

Hvis vi når det resultat i Madrid, som vi håber på, vil der være ydet et reelt bidrag til afspændingen i de kommende år, et bidrag, som ganske vist ikke må overvurderes i det større perspektiv.

Som nævnt har situationen i Polen haft en negativ indvirkning på det internationale klima. Udviklingen siden indførelsen af krigsretstilstanden i december 1981 har med rette vakt bekymring. Selv om krigsretstilstanden blev suspenderet ved årsskiftet og størstedelen af de internerede blev sat på fri fod, er der ingen tegn på, at der i nærmeste fremtid kan skabes et tillidsforhold mellem den polske befolkning og det militære styre.

Fra dansk side har vi i denne situation på linje med andre vestlige lande fundet det påkrævet at opretholde den afventende og restriktive holdning over for det polske styre, som blev indtaget efter indførelsen af krigsretstilstanden. Vi har dog ikke låst vores holdning fast. Vi er rede til at udvise fleksibilitet, såfremt de polske myndigheder skulle tage væsentlige skridt i positiv retning, og

derfor følger vi løbende situationen i Polen. Det forestående besøg af paven i Polen er i denne forbindelse af en særlig betydning.

Det må endvidere understreges, at den nævnte holdning på intet tidspunkt har anfægtet vor sympati for det polske folk, hvilket jo har givet sig udtryk i den humanitære bistand, som er ydet, og som regeringen gerne ser fortsat.

Den sovjetiske besættelse af Afghanistan giver fortsat anledning til alvorlig international spænding, og den volder dybe menneskelige lidelser. Den danske regering støtter alle konstruktive bestræbelser på at nå frem til en løsning, som må hvile på de principper, FNs generalforsamling har vedtaget, og dette med et overvældende flertal. Den må omfatte tilbagetrækning af de sovjetiske tropper og sikre det afghanske folk ret til selvbestemmelse uden fremmed indblanding.

Kampuchea er ligesom Afghanistan blevet invaderet og besat af en fremmed magt. Hidtil er alle bestræbelser på at hidføre en løsning på Kampuchea-problemet strandet på Vietnams afvisning af alle de relevante FN-resolitioner som grundlag for en ægte politisk løsning. Regeringen vil støtte ethvert initiativ, som har til formål at etablere en virkelig repræsentativ regering i et neutralt og uafhængigt Kampuchea.

Med hensyn til Mellempøstkonflikten var det opmuntrende, at det i begyndelsen af denne måned lykkedes udenrigsminister Shultz at tilvejebringe et israelsk-libanesiske aftaleudkast, der indebærer tilbagetrækning af de israelske tropper fra Libanon. Regeringen værdsætter, at den israelske regering har tilsluttet sig aftalen. Det er sket under den rimelige forudsætning, at også de syriske og de resterende PLO-styrker vil blive trukket ud af Libanon. Denne forudsætning er dog endnu ikke opfyldt, og vi har derfor fortsat en situation, hvor betydelige israelske, syriske og PLO-styrker befinder sig i Libanon. Hermed vanskeliggøres mulighederne for at gøre fremskridt henimod en løsning af den arabisk-israelske konflikt i bredere forstand. Regeringen anser fortsat præsident Reagans initiativ fra september sidste år som det mest realistiske udgangspunkt for forhandlinger.

Regeringen vil sammen med vore partnere i EF-kredsen fortsætte aktive diplomatiske bestræbelser på at bringe en forhandlingsløsning nærmere. Dette arbejde vil fortsat hvile

[Udenrigsministeren]

på Venedigerklæringens principper om Israels ret til eksistens og palæstinenserens ret til selvbestemmelse.

Regeringen må beklage afbrydelsen af den dialog, der blev indledt mellem PLOs leder, Arafat, og Jordans leder, kong Hussein med henblik på at fastlægge parternes gensidige politiske rettigheder og roller i fredsprocessen. Vi må desværre erkende, at PLO i forbindelse med den fejlslagne dialog med kong Hussein demonstrerede manglende enhed og handlekraft i en afgørende situation. Med til en forklaring af dette forhold hører, at Israel har fastholdt sin skarpe afvisning af Reaganplanen, og at Israel med sin udfordrende bosættelsespolitik i de besatte områder skaber hindringer for udviklingen af det mål gensidig tillid, hvorpå en forhandlingsproces må grundlægges. Sammenfattende må regeringen derfor konstatere, at situationen i Mellemøsten fortsat tegner faretruende.

Inden jeg vender mig til de internationale økonomiske problemer, vil jeg blot kort omtale to andre politiske brændpunkter, hvor situationen giver anledning til bekymring. I det sydlige Afrika er situationen fortsat præget af betydelige spændinger, og der synes desværre ikke at være udsigt til en snarlig løsning af problemerne vedrørende Namibias uafhængighed. Sydafrikas økonomiske, politiske og militære pres mod nabostaterne er stigende. Regeringen har gentagne gange fordømt Sydafrikas militære krænkelser af nabolandenes suverænitet og territoriale integritet.

Internt i Sydafrika fortsætter udbygningen af apartheidpolitikken ledsaget af forslag til begrænset medindflydelse fra andre befolkningsgrupper end sorte. Regeringen mener som tidligere regeringer, at det internationale pres mod Sydafrika bør opretholdes og øges for at bidrage til en fredelig afvikling af apartheidsystemet. Regeringen har med stigende uro og bekymring fulgt udviklingen i Centralamerika, hvor en alvorlig konflikt ved grænsen mellem Nicaragua og Honduras har føjet sig til den nu over 3 år gamle ulykkelige borgerkrig i El Salvador og dermed gjort situationen i området endnu mere anspændt.

Regeringen finder, at den grundlæggende årsag til de nuværende politiske problemer i Centralamerika er århundredgammel social og økonomisk uretfærdighed og undertrykkelse. I en kamp for politiske, økonomiske

og sociale reformer, der tager sigte på etablering af et demokratisk system og en mere ligelig fordeling af samfundets værdier, må enhver dansk regering være på de reformvenlige, ikke-voldelige kræfters side. Regeringen finder, at det er af afgørende betydning, at konflikterne i Centralamerika løses ad fredelig vej gennem dialog og forhandlinger. Varige og retfærdige løsninger kan ikke findes med militære midler eller ved fremmed indblanding i landenes indre anliggender. Regeringen vil for sit vedkommende hilse ethvert realistisk forsøg på at tilvejebringe politiske forhandlingsløsninger velkommen og derigennem forbedre grundlaget for en demokratisk proces, der indebærer fuld respekt for menneskerettighederne i hele området. Regeringen støtter derfor de bestræbelser, der i denne tid udfoldes af Mexico, Venezuela, Colombia og Panama, den såkaldte Contadorgruppe, med henblik på at bringe de berørte parter til forhandlingsbordet.

Inden jeg forlader de internationale politiske spørgsmål, finder jeg anledning til at fremhæve, at regeringen tillægger det stor betydning, at det europæiske politiske samarbejde, EPS, det udenrigspolitiske samarbejde uden for Romtraktaten mellem de ti lande, i disse år gennemgår en meget positiv udvikling. Det er lykkedes for de ti at indtage fælles holdninger på stadig flere områder inden for udenrigspolitikken. Og det er efter regeringens opfattelse af stor værdi, at en europæisk stemme høres stadig tydeligere i den internationale debat, ikke mindst i lyset af den polariserede dialog mellem de to supermagter, som vi er vidne til i disse år.

Det økonomiske tilbageslag har i de sidste år domineret det internationale økonomiske samarbejde. Den økonomiske vækst har været lav, de internationale rente- og valutaforhold har været præget af manglende stabilitet. Mange landes gældsproblemer har hvilet som en trussel over det internationale betalingssystem, og verdensøkonomien har således været præget af store uligevægte og skævheder, samtidig med at den økonomiske aktivitet har været lav og derfor har ført til en stadig og stigende arbejdsløshed.

Det økonomiske tilbageslag er således internationalt i sin karakter; det indebærer også, at en indsats for at fremme et økonomisk opsving nødvendigvis må ske gennem et in-

[Udenrigsministeren]

ternationalt samarbejde til supplerings af nationale skridt.

For Danmark er det naturligt at lægge hovedvægten på EF-samarbejdet. Herved kan vi ikke alene påvirke beslutninger på europæisk plan, men også bidrage til den holdning, som de europæiske lande indtager i det bredere internationale samarbejde. Det er i den forbindelse ikke mindst af interesse og af betydning, hvilket resultat der kommer ud af det verdensøkonomiske topmøde, der finder sted om nogle få dage, nemlig d. 28.-30. maj.

På det økonomiske område aftegner der sig efterhånden en betydelig grad af overensstemmelse mellem de vigtigste industrilande om den linje, der skal følges for at fremme et økonomisk opsving. Der er opnået betydelige resultater med hensyn til både ligevægt på betalingsbalancerne og en kraftig reduktion af inflationen, men desværre aftegner udsigterne på beskæftigelsesområdet sig fortsat noget mindre gunstige.

På det valutariske område har udviklingen i den seneste tid været præget af noget mere ro, end det har været tilfældet de sidste år. Det skyldes bl.a., at de meget høje internationale rentesatser er blevet bragt ned. Samtidig har de syv store industrilande i det sidste års tid udarbejdet studier over mulighederne for gennem intervention på valutamarkederne at opnå en mere rolig udvikling for valutakurserne.

Udviklingslandenes økonomiske situation er betydelig værre end industrilandenes. Det kommer bl.a. til udtryk i forbindelse med det internationale gældsproblem. En række udviklingslande har opsamlet en så betydelig international gæld, at der til tider har været frygt for, at manglende betalingsevne kunne føre til en lavineagtig udvikling i retning af sammenbrud for valutasyttemet. Gennem internationale konsultationer er det lykkedes at undgå en sådan udvikling og at kontrollere situationen.

Dette aktuelle problem må imidlertid ikke føre til, at det fundamentale problem med hensyn til udviklingslandenes placering i det internationale økonomiske samarbejde bliver skubbet i baggrunden. Det er beklageligt, at Nord-Syd-dialogen fortsat står i stampe, uden at der er udsigt til konkrete resultater, og det er regeringens håb, at der på det forestående verdensøkonomiske topmøde vil bli-

ve taget fat på dette problem med henblik på at opnå en større forståelse hos de hidtil skeptiske industrilande for nu at få sat gang i sådan en dialog. En aktuell anledning hertil er den kommende FN-konference om handel og udvikling, den såkaldte UNCTAD 6, som finder sted i juni måned i Beograd.

Der har i de sidste år været en tendens til, at industrilandene som følge af deres egne økonomiske problemer har skubbet udviklingslandenes langt alvorligere økonomiske vanskeligheder i baggrunden. Det er en holdning, som regeringen ikke deler, og som efter regeringens opfattelse er farlig ikke alene for det internationale økonomiske samarbejde, men også i et bredere perspektiv.

På det handelspolitiske område er det lykkedes at fastholde den frie internationale handel til trods for den åbenlyse risiko for protektionistiske indgreb. Det må erkendes, at der i begrænsede og konkrete tilfælde er blevet indført sådanne foranstaltninger, f.eks. i form af mere eller mindre frivillige aftaler, men det kan dog ikke forrykke det samlede billede af en fri international handel. Dette er af afgørende betydning for et lille og åbent land som Danmark.

Regeringen er derfor indstillet på at fortsætte aktive bestræbelser i EF såvel som i andre internationale fora for at undgå protektionistiske indgreb. Der er ingen tvivl om, at mange lande føler sig fristet af en nationalegoistisk linje for derved at løse krisen på deres handelspartners bekostning. Det er også en fristelse, som har givet sig udslag på det valutapolitiske og det rentemæssige område.

Regeringen er på denne baggrund tilfreds med, at EF-landene har kunnet fastholde det valutapolitiske samarbejde inden for det europæiske monetære samarbejde og en fortsat fri varehandel. EMSen har været en stabiliserende faktor under de sidste års internationale valutauro. I marts måned blev der gennemført en valutakursjustering; det skete under ordnede forhold, og det viste styrken i samarbejdet, at alle medlemslande kunne nå frem til en fordeling af op- og nedskrivninger, som var gensidigt tilfredsstillende.

Samtidig fortsætter de bestræbelser, der blev igangsat på Det europæiske Råds møde i København i december sidste år, på en fortsat afklaring af de tilbageværende hindringer for samhandel med industrivarer in-

[Udenrigsministeren]

den for EF. Der har været afholdt tre råds-møder herom i løbet af første halvår 1983, og der er opnået visse, om end begrænsede, fremskridt. Der er håb om, at dette arbejde ikke alene konsoliderer den frie samhandel, men også kan føre til yderligere fremskridt.

Inden for det egentlige EF-samarbejde er der en række store spørgsmål på dagsordenen. Det drejer sig først og fremmest om EFs finansieringsreform. Den gældende finansieringsramme, altså det såkaldte momsloft, vil efter alt at dømme blive udtømt i løbet af nogle år, måske allerede til næste år, og der er derfor behov for at stille yderligere finansielle midler til rådighed for samarbejdet. Regeringen er indstillet herpå, såfremt der kan godtgøres et behov. I givet fald er en forøgelse af momssatsen den bedste fremgangsmåde.

Samtidig er regeringen opmærksom på behovet for at holde igen i stigningen i udgifterne til den fælles landbrugspolitik, som er den væsentligste årsag til, at finansieringsrammen kan risikere at blive udtømt. Hertil kommer, at flere medlemslande, i første række Storbritannien, er utilfredse med den måde, hvorpå finansieringssystemet fungerer. Dette land kræver derfor ændringer for at opnå en anden fordeling af udbetalinger og indbetalinger til EFs budget.

Regeringen erkender, at der foreligger et politisk problem, som kræver en løsning. Efter regeringens opfattelse må dette problem løses ved at udbygge EF med også andre aktiviteter end den fælles landbrugspolitik. Der kan f.eks. være tale om industripolitik, forskning og udvikling samt energipolitik. En sådan bedre balance mellem de fælles aktiviteter vil også give sig udslag på EFs budget og dermed bidrage til at fjerne det problem, der er rejst af den britiske regering. For såvel den fremtidige finansiering som det britiske budgetproblem gælder det, at regeringen ikke er villig til at acceptere en fremgangsmåde, der bringer principperne for finansieringssystemet eller den fælles landbrugspolitik i fare.

I den forbindelse betoner regeringen nødvendigheden af, at EF bidrager til at fremme de teknologisk avancerede industrier i Europa. En hel række analyser af forskellig karakter tyder på, at Europa sækker agterud over for både USA og Japan inden for de sektorer, der vil være toneangivende for den

industrielle udvikling i resten af dette århundrede. Herved opstår der risiko for, at Europa bliver en form for industrielt tilbagesående område, der producerer varer i konkurrence med en række nyindustrialiserede udviklingslande, mens alene USA og Japan ligger på spidsen.

Det er en klar opgave for det europæiske samarbejde at hindre dette og fastholde en europæisk industri, der er orienteret mod fremtiden, og som er i besiddelse af den mest avancerede teknologi.

Udvidelsen af EF med Spanien og Portugal har været genstand for forhandlinger igennem længere tid. Der er fortsat ikke opnået et afgørende gennembrud, selv om en række mindre problemer er blevet løst. Den vigtigste årsag hertil er sammenhængen mellem en løsning af EFs interne landbrugs- og budgetproblemer og konsekvenserne af spansk og portugisisk medlemskab. Flere medlemslande ønsker, at EF først forhandler disse spørgsmål med ansøgerlandene, når Fællesskabet i form af interne reformer har løst de allerede eksisterende problemer på de pågældende områder. Det tysk-italienske initiativ om en europæisk akt har efterhånden været genstand for drøftelse imellem medlemslandene i halvandet år. Regeringen går klart ind for en videre udbygning af EF-samarbejdet, økonomisk og politisk, men må lægge vægt på, at man koncentrerer sig om indholdet. Det er regeringens grundholdning, at der ikke er behov for institutionelle nydannelser eller ændringer i de beføjelser, der er tillagt institutionerne for at befordre det samarbejde, der er behov for. For godt et år siden besluttede Grønland at ændre sit tilhørsforhold til EF fra fuldt medlemskab til status som oversøisk land og territorium i henhold til bestemmelserne herom i Romtraktaten. Regeringen havde gerne set, at Grønlands hidtidige status i EF var blevet opretholdt, men tager selvsagt den grønlandske beslutning til efterretning. Der er indledt forhandlinger om en ændring af Grønlands status, og regeringen arbejder aktivt for en opfyldelse af det grønlandske ønske for derigennem at opnå den bedst mulige løsning i alles interesse. Det er af væsentlig betydning for at fastholde forbindelserne mellem Europa og Grønland. Uanset de vanskeligheder af konkret karakter, der gør sig gældende for de

[Udenrigsministeren]

igangværende forhandlinger, må denne opgave løses.

Alle europæiske lande står over for store problemer. Det giver sig også udslag for EF-samarbejdet. Et helt eller delvis sammenbrud for det europæiske samarbejde ville true væsentlige og afgørende danske interesser. Derfor arbejder regeringen for en fastholdelse af EF-samarbejdet og en udbygning af dette. Det er samtidig den måde, hvorpå vi kan bidrage til at sikre, at den europæiske idé ikke glider i baggrunden til skade for Europas fremtid og dermed til skade for os selv.

Det vil være fremgået af min redegørelse, at regeringen, siden den trådte til, har bestræbt sig på at videreføre de brede linjer i den udenrigspolitik, der igennem en årrække har haft tilslutning fra et stort flertal i dette folketing. Regeringspartierne har i mange år som opposition bidraget konstruktivt til den parlamentariske enighed om udenrigspolitikken. Vi appellerer til den nuværende opposition om at ville gøre det samme.

Forhandling

Lasse Budtz (S):

Denne udenrigspolitiske debat finder sted på et tidspunkt, hvor de internationale spændinger er betydelige og mangeartede, og hvor adskillige udenrigspolitiske eksperter mener, at vi befinder os på randen af en genoptagelse af den kolde krig.

Socialdemokratiet mener, det må være opgaven også for et lille land at medvirke til at modarbejde disse farlige tendenser, og vi er derfor enige med regeringen i, at det ikke kan være rigtigt at føre konfrontationspolitik, men at søge at løse problemerne ved dialog og ved forhandling. Vi må prøve at inddæmme kriserne i stedet for at udvide dem. Vi må holde forhandlingskanalerne åbne i stedet for at lukke dem.

Socialdemokratiet er også enig med regeringen om, at det netop i situationer som den nuværende er af væsentlig betydning, at det størst mulige traditionelle flertal kan samles bag dansk udenrigspolitik. Det hindrer selvfølgelig ikke, at der kan være nuancer – og mere end det – til forskel i bedømmelsen af den holdning, Danmark skal indtage, men jeg tror, det ville gavne, hvis vi i højere grad samlede om det, der forener os, end om det, der i hvert fald i nogen grad skiller os. Jeg

tør vel nok konstatere, at det brede flertal under alle omstændigheder står bag 90–95 pct. af dansk udenrigspolitik.

Nogle hævder, at det nordiske område allerede er blevet eller er på vej til at blive kriseramet eller et kriseområde. Det er nok overdrevet, men spekulationerne understreger selsagt det nordiske områdes vigtige strategiske betydning.

U-bådsaktiviteten i nordiske farvande har øget fornemmelserne af usikkerhed. Hvis det er rigtigt, som formanden for den svenske u-bådskommission, fhv. udenrigsminister Sven Andersson, ifølge dagspressen har tilkendegivet, at Sovjet ikke har til hensigt at holde op med at krænke svensk neutralitet, øges spændingen, og modsætningsforholdene udbygges til skade for afspændingen.

Socialdemokratiet må selvfølgelig på det skarpeste tage afstand fra en sådan holdning. Det er vigtigt at bevare stabiliteten i Norden, det er vigtigt at bevare balancen, og det må også være i supermagternes interesse.

Selv om det som fastslået i socialdemokratiske programmer ikke kan være et mål i sig selv for vort parti, at Danmark er medlem af NATO, ønsker vi at fastslå, at der for socialdemokratiet ikke er noget alternativ i sigte til Danmarks medlemskab af NATO. En ensidig udmeldelse, eventuelt ledsaget af national nedrustning, vil efter al sandsynlighed mere skade end gavne afspændingsmulighederne, fordi balancen ved en udmeldelse vil blive ødelagt. En del af balancen er skabt af den kendsgerning, at Norden allerede i realiteten er en kernevåbenfri zone.

Socialdemokratiet vil gerne fortsat medvirke til at undersøge, om dette kan formaliseres ved en traktat, men det må ske i en større europæisk sammenhæng, eventuelt ved at knytte en sådan zone til statsminister Olof Palmes forslag om en kernevåbenfri zone ned gennem Europa og efter en forhandling med supermagterne. Men en zone kan ikke etableres, når der fortsat er stærke sovjetiske kernevåben stationeret i og ved Østersøen.

Vi konstaterer med beklagelse, at mens Leonid Bresjnev ikke afviste inddragelsen af Østområder i en zone, har Jurij Andropov taget afstand fra en sådan tanke.

Socialdemokratiet sætter heller ikke noget spørgsmålstejn ved samarbejdet i EF. Vi deler regeringens grundholdning om, at der ikke er behov for institutionelle nyskabelser

[Lasse Budtz]

eller ændringer i de beføjelser, der er tillagt institutionerne, og vi kan derfor ikke deltage i en ændring af veto retten, udvidede beføjelser til Europa-Parlamentet eller skridt henimod en europæisk union efter de retningslinjer, der er nedfældet i den såkaldte Genschel-Colombo-plan.

At der kan være behov for finansieringsreformer, kan vi ikke afvise, og vi deltager under alle omstændigheder naturligvis gerne i en drøftelse heraf.

Det såkaldte EPS-samarbejde, der løber ved siden af Romtraktaten, og som ikke er bindende, altså ikke hindrer, at Danmark kan føre sin egen udenrigspolitik, ønsker vi selvsagt fortsat. Et af de instrumenter, der kan bruges til fremme af afspændingen og en sikring af menneskerettighederne, er den såkaldte Madridkonference til opfølgning af Helsingforslutakten, der jo ikke var en traktat, men en hensigtserklæring. Udenrigsministeren mener, at man kan slutte med et indholdsrigt og velafbalanceret dokument, og at dette skulle lede til en europæisk nedrustningskonference og give det enkelte menneske friere udfoldelsesmuligheder.

Vi håber inderligt, at han har ret, men vi har været bekymrede over Sovjets holdning netop i forbindelse med sikring af menneskerettighederne. Menneskerettighederne spiller en meget stor rolle for os også i forbindelse med udenrigspolitikken. Derfor må vi fortsat tage afstand fra udviklingen i Polen, hvor de frie politiske og faglige udfoldelsesmuligheder fortsat trædes under fode.

Men vi må i samme åndedrag tage afstand fra den udemokratiske udvikling i Tyrkiet, hvor generalerne er i fuld gang med at skabe en tilstand, der efter vor mening står i et klart modsætningsforhold til Europarådets formål, der er at sikre demokrati og menneskerettigheder. Generalerne konstaterer selv, endda med en vis stolthed, at der fortsat er ca. 45.000 politiske fanger i de tyrkiske fængsler, hvis antal derfor for tiden må udvides hastigt. Det er ikke sikkert, at Europarådet kan vente med at tage stilling til Tyrkiets fortsatte medlemskab, til den sag ved Menneskerettighedskommissionen, som bl.a. Danmark har rejst, er afgjort.

Sovjets fortsatte krig i Afghanistan er for os en ganske klar overtrædelse af den internationale retsorden og til direkte skade for Øst-Vest-forholdet. Vi håber, at FNs forsøg

på at skabe en fredelig udgang snarest på denne nu årelange krig må give resultater, men vi er pessimistiske, og vi må fordømme enhver besættelse af en fremmed magt. Vi må derfor også tage afstand fra invasionen i Kampuchea og fra Vietnams afvisning af en politisk løsning.

Vi tror i det hele taget ikke på, at man udefra kan løse alvorlige politiske og sociale problemer med våbenmagt. Revolutionerne i Centralamerika er resultatet af en årelang social og økonomisk undertrykkelse, og vi konstaterer med tilfredshed, at regeringen har den samme opfattelse. Hvis der er en kommunistisk fare i dette område, øges den kun ved, at USA giver våbenhjælp og militær ekspertbistand til den række af reaktionære regimer, der forsøger at bevare magten på trods af folkets ønsker. Også her er der kun én vej frem: dialog og forhandlinger med deltagelse af de forskellige befrielsesbevægelser, som oven i købet er villige til forhandling, også med USA.

Vi bekræfter vort ønske om at yde moralsk og økonomisk støtte til alle kræfter, der bekæmper raceforskelle og apartheidssystemet i Sydafrika. Vi må forudse en alvorlig, øget og voldelig spænding i dette område i de kommende år. Men det hvide mindretal må bære ansvaret også for den manglende, men selvfølgelig frihed til Namibia. I denne forbindelse vil vi gerne udtrykke vor fordømmelse af de sydafrikanske angreb af nabolandene.

I den vedvarende og permanente mellemøstlige krise er det for os afgørende at fastslå, at det vil være aldeles umuligt at nå frem til et resultat, hvis der ikke tages hensyn til det palæstinensiske folks berettigede krav om et hjemland og om selvbestemmelsesret. Vi sætter intet spørgsmålstegn ved staten Israels ret til at eksistere bag sikrede grænser – det er noget helt fundamentalt for os – men vi tror ikke på, at Israel får fred, før man når til en ordening med palæstinenserne.

Vi beklager også den afbrudte dialog mellem Hussein og Arafat og har givet mange udtryk for det. Men både Fez- og Reagan-planen indeholder elementer, der måske kan bruges som udgangspunkt for en ordening. En betingelse er dog, at også Libanon får fred, og at alle fremmede tropper forlader landet. Vi mener ligesom regeringen, at Israel fører en udfordrende besættelsespolitik i de besat-

[Lasse Budtz]

te områder, og at det er med til at blokere en ordning. Men også Syriens uforsonlige holdning og foruroligende militære opbygning er i høj grad kritisabel.

Nord-Syd-forholdet betragter vi, som man vil vide fra mange tidligere lejligheder, også med den største alvor og både aktuelt og langsigtet som en del af den globale sikkerhedspolitik. Vi er tilfredse med, at Danmarks u-landspolitik er bragt i ganske stabile rammer, men vi tror, det er nødvendigt, at den rige verden i langt højere grad kommer den fattige i møde, både som følge af en international retfærdighed, som vi må have pligt til at søge, og som har befolkningens brede forståelse, og af hensyn til den globale sikkerhed. Vi må derfor støtte Nord-Syd-dialogen.

Det største af alle de internationale problemer er dog oprustningen, som har antaget en stadig mere faretruende karakter. Det er jo også her, at forskellen mellem regeringens og socialdemokratiets politik er størst, selv om jeg ikke er i tvivl om, at vi er fælles om målet: nedrustning.

Det mest aktuelle problem i forbindelse med oprustningen er forhandlingerne i Genève om INF og START. Socialdemokratiet nærer dyb bekymring for resultatet af disse forhandlinger og de to supermagters evne, vilje og ønske om at nå til et resultat, som Europa kan leve med.

Jeg har for blot en uge siden haft lejlighed til her i tinget at redegøre omhyggeligt for socialdemokratiets politik, der for os er en logisk følge af udviklingen over det sidste par år. Jeg skal derfor ikke – ikke i denne omgang i hvert fald – gentage alle vore argumenter, men inddrage mig til at henholde mig til indholdet af det forslag om motiveret dagsorden, som jeg på mit partis vegne skal foreslå.

Forslaget afspejler ganske klart vort partis politik. Vi mener, det kan være rimeligt at fastslå, at de franske og britiske våben tælles med, regnes med, kort sagt, at de indgår i forhandlingerne under alle omstændigheder. Men gennemfører man en sammenkobling mellem INF og START, vil de automatisk blive omfattet af forhandlingerne.

Vi er også varme tilhængere af en fastfrysning af kernevåbnene, men det ligger i sagens natur, at en sådan fastfrysning gælder begge parter – begge supermagter. I denne forbindelse vil jeg i øvrigt gerne henvise til

det 3/5's flertal, der har manifesteret sig til fordel for en fastfrysning, i Repræsentanternes Hus i det amerikanske senat, men i øvrigt er der også i Sovjetunionen en vis interesse for selve fastfrysningsproblematikken.

Jeg skal herefter tillade mig på mit partis vegne at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget henviser til sin dagsorden af 8. februar 1983 bl.a. om, at INF-forhandlingerne i Genève føres frem til et resultat, som gør NATOs opstilling af nye mellemdistancevåben overflødig, og

idet folketinget tilkendegiver sin støtte til forhandlinger om gensidig fastfrysning og nedbygning på globalt plan af alle typer kernevåben og deres fremføringsmidler, pålægges regeringen ved kommende NATO-møder at fremføre følgende:

1. Vesten bør være indstillet på om nødvendigt at forlænge forhandlingsperioden vedrørende INF med fastsættelse af en ny tidsfrist.
2. Mens der forhandles, må ingen opstilling eller forberedelse til opstilling finde sted, således at de nuværende mellemdistance-raketter fastfryses.
3. De franske og de britiske kernevåben må tælles med, og INF- og START-forhandlingerne bør sammenkobles, hvorfor en fastfrysning også af de strategiske kernevåben bør gennemføres.
4. Det første mål må være sådanne reduktioner af de sovjetiske SS-20 raketter, at en opstilling af de vestlige raketter undgås. Tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det forslag til dagsorden, som hr. Lasse Budtz nu har fremsat, må regeringen naturligvis overveje nøjere. Men til brug for disse overvejelser er det nødvendigt med en nærmere afklaring af et helt centralt spørgsmål, som jeg derfor gerne vil stille til hr. Lasse Budtz allerede nu: er dagsordensforslaget efter socialdemokratiets opfattelse i overens-

[Udenrigsministeren]

stemmelse med NATOs dobbeltbeslutning fra 1979, som hidtil har været støttet af et flertal i folketinget?

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Det er et spørgsmål, som ikke kommer helt bag på mig – jeg kunne måske ligefrem forudse, at det blev stillet.

Socialdemokratiet mener, at det dagsordensforslag, vi har fremsat, holder sig inden for dobbeltbeslutningen. Vi mener f.eks. ikke, at det er i modstrid med dobbeltbeslutningen at forlænge forhandlingerne eller at udsætte en opstilling, når der forhandles, og vi mener desuden, at det udmærket kan tænkes, at dobbeltbeslutningen kan revideres, men det er klart, at vi i dag lægger langt mere vægt på den ene del af dobbeltbeslutningen end på den anden. Vi ønsker foreløbig helt at koncentrere os om den del af dobbeltbeslutningen, der handler om forhandlinger, også fordi der jo er sket en del siden december 1979.

Når vi siger, at vores dagsordensforslag efter vores mening holder sig inden for dobbeltbeslutningen, gør vi det også af hensyntagen til andre, os meget nærtstående lande og andre os meget nærtstående partier, som vi har et meget tæt samarbejde med. Derfor beder vi regeringen om at argumentere inden for dobbeltbeslutningen for de punkter, vi har opridset i vores dagsordensforslag.

Jeg vil gerne tilføje, at da vi i december, tror jeg det var, drøftede infrastrukturprogrammet, skrev vi vist næsten ordret, at det var en beslutning, vi tog indtil videre. Derfor vil det være logisk at fastholde, at den beslutning, vi i dag anmoder flertallet i folketinget om at stemme for, holder sig inden for dobbeltbeslutningen.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg skal først takke for udenrigsministerens usædvanlig fyldige redegørelse, som vi selvfølgelig kan tage til efterretning.

Jeg vil gerne gøre den bemærkning om redegørelsen, at dens omfang vel nok illustrerer, hvor stort det udenrigspolitiske område er blevet for et lille land som Danmark. For få år siden ville en sådan redegørelse have fyldt vel en tredjedel, og så var der

endda punkter i dag, hvor udenrigsministeren nødvendigvis måtte gøre det relativt kort.

Når vi sammenligner med situationen for ti år siden, er det svært at frigøre sig for en følelse af alvor og sorg og bekymring. Vi antog dengang, at Sovjetunionen var ved at falde til ro, og at vi efter afslutningen af Vietnamkrigen nu bevægede os frem mod en vis afspænding. Men Sovjetunionens aggression i Afghanistan, Sovjetunionens engagement i Afrika og i Latinamerika, Sovjetunionens aggression mod Norden, Sovjetunionens adfærd over for og i Polen og Sovjetunionens opstilling af et antal SS-20 missiler i stand til at nå mål overalt i Vesteuropa – alt dette har siden gjort verden til et meget mere utrygt sted, end verden vel nogen sinde tidligere har været. Det, vi skal beskæftige os med, bliver da, hvordan vi sameksisterer med Sovjetunionen og med den kommunistiske verden, som Sovjetunionen jo leder.

Problemet er tungt. Efter den sovjetiske ideologi er fred – varig, virkelig og betryggende fred – ensbetydende med, at det sovjetiske system indføres over hele verden. Sovjetunionen betragter afvisning af Sovjetsystemet som aggression og en samlet vestlig afvisning som en sammensværgelse mod Sovjetunionen. Og Sovjetunionen har desværre næsten dømt sig selv til at være og forblive en stor og truende militærmagt, idet den har besluttet permanent at holde et stort antal lande militært besat. Sovjetunionens rolle som besættelsesmagt gør det desuden vanskeligt at forestille sig den omfattende afrustning, som vi andre nærer et så stærkt og gammelt ønske om.

Det er ikke håbløst at se frem til forandringer i denne tilstand. Vi har erfaring for, at Sovjetunionen, når Vesten handler i enighed og med en blanding af fasthed og smidighed, kan formås til i egen interesse at medvirke til, hvad man måske under ét kunne kalde tillidskabende foranstaltninger. Jeg ser under forudsætning af vestlig enighed håb om, at INF-, START- og CSCE-processerne kan føre til resultater, men den vestlige enighed er også nødvendig, for hvis Vesten står splittet, vil Sovjetunionen kunne få det indtryk, at den uden modydelse vil kunne opnå noget, som den ved forhandlingsbordet må betale et og andet for.

For, at Sovjetunionen kan inddrages i en afspændingsproces, taler også de voksende

[Ole Børnt Henriksen]

byrder, som den militærtekniske udvikling navnlig på det elektroniske område lægger på den sovjetiske økonomi. Vi skal ikke, som vi så tit har gjort, undervurdere den sovjetiske økonomi, men vi skal heller ikke undervurdere de krav til den, som overgangen til navnlig den mikroelektroniske revolution i fly, skibe og kampvogne stiller, eller faren – set med sovjetiske øjne – for, at Sovjetunionen hastigt begynder at sakke kvalitativt bagud. Vi er også nødt til at bygge en vis optimisme på den kendsgerning, at Sovjetunionen, hvordan det end kommer til at gå, jo om få år skal skifte ledelse. Om denne ledelse vil være anderledes og tænke anderledes end den nuværende ledelse, er uklart, men vi er nødt til at håbe, at der i Sovjetunionen en dag kommer politiske ledere, der kan ændre Sovjetunionens udenrigspolitik lige så radikalt, som udenrigsminister Henry Kissinger for et årti siden formåede at ændre den amerikanske udenrigspolitik.

Men Danmark kan i ingen af disse sager gå enegang. Vi kan gøre vor indflydelse gældende, fordi der er et fællesskab, og fordi vi deltager i dette fællesskab. Danmark har i det hele taget inden for dette fællesskab siden 1949 haft en indflydelse, som det er længe siden vi har haft magen til, men gik vi enegang, ville vi sætte os uden for fællesskabet og miste enhver indflydelse, efterhånden måske med konsekvenser svarende til dem, som det alliancefrie Sverige i disse år og måneder oplever – Sovjetunionen belønner jo ikke små lande, der isolerer sig.

Der kunne desværre nævnes talrige andre problemer, som tager sig dystre ud i dag end for et tiår siden. U-landene er blevet mere forarmede, og mange u-lande i Afrika, Latinamerika og Asien er ligefrem præget af opløsning.

Menneskerettighederne har vel aldrig nogen sinde i menneskehedens historie haft det dårligere end i denne del af det 20. århundrede, bl.a. fordi vi er blevet så meget dygtigere til at undertrykke hinanden.

En af de store farer – udenrigsministeren var også inde på den – der hænger over vore hoveder, er risikoen for, at et meget betydeligt antal lande i Østeuropa, i Latinamerika og andre steder ikke kan betale deres gæld med den mulige følge, at et internationalt sammenbrud kunne brede sig meget lig det sammenbrud, man oplevede efter 1929. Jeg

vil derfor gerne spørge udenrigsministeren, om udenrigsministeren ikke deler den opfattelse, at arbejdet med at styrke IMF som formidler af refinansiering af kreditter til disse nødstedte lande er en meget stor opgave for et land som Danmark.

Situationen i Nærøsten er uforandret eksplosiv, og uden måske at have helt samme opfattelse som hr. Lasse Budtz vil jeg gerne tilkendegive, at en af årsagerne kan være, at den israelske regering ikke altid bærer sig så klogt ad og udtrykker sig så klogt, som mange tidligere israelske regeringer har gjort.

Men et særligt problem for os her i Danmark er måske tendensen til at glemme, hvad vi egentlig har de fællesskaber, som vi er medlem af, til, altså hvorfor de er blevet oprettet. Der sidder mennesker i denne sal, som ville kalde personer som mig og andre for »flommeuropæere«, og vi møder jo ret tit udtrykket, som jeg har lagt mærke til ingen formænd i udvalgs møder påtaler; det er nok, fordi formændene ikke er klar over, om det er en nedsættende betegnelse, eller hvad den i virkeligheden betyder, men jeg har nu en klar fornemmelse af, hvad den betyder.

Til de mennesker, der bruger dette udtryk om os, vil jeg gerne sige, at de nok glemmer, hvad vi ser i EF. Vi ser i EF det første forsøg på at bygge et Europa, hvor krige og kriser og konflikter ikke kunne vokse ud af et økonomisk sammenbrud som det, vi fik i 1929. Vi ser i det et forsøg på at skabe tryghed blandt jævne mennesker og give små stater de samme automatiske rettigheder, som store stater har. Vi ser i fællesmarkedet den historiske begivenhed, at Vesttyskland besluttede at knytte sig til Vesteuropa og Vesten i tilidsfuldt, konstruktivt og frugtbart samarbejde, som har gjort Tyskland for første gang i Danmarks historie til en af Danmarks næreste og mest tillidvækkende allierede.

Hvis man tænkte sig, at dette fællesskab blev sat i stå, hvis denne dynamik blev sat i stå, fordi et flertal i denne sal lod Danmark bremse den, ville Danmark komme til at lide under det før alle andre, fordi vi altid er den mindste stat, når bortses fra Luxembourg, men vi ville også risikere at være med til at skabe en tilstand – og nu mere end nogen sinde – lignende den tilstand, vi havde i 1930'erne, og som førte til den europæiske borgerkrig og siden til den store verdenskrig.

[Ole Bernt Henriksen]

Jeg vil gerne benytte lejligheden til i denne debat at appellere til de mennesker, som sammen med os har ført Danmark ind i fællesmarkedet og før den tid arbejdet for at få Danmark ind i fællesmarkedet, om at genskabe dynamikken og kraften i det europæiske fællesskab, som jo nemlig også skal bruges til andre ting.

Vi må antage, at inspirationen til at få startet økonomisk vækst i verden igen – og det har noget med teknologi at gøre – inspirationen til at få Nord-Syd-dialogen til at fortsætte, som hr. Lasse Budtz var inde på, skal komme fra disse europæiske fællesskaber. Af den grund ville det være kedeligt, hvis Danmark, der skulle føre an i deres udvikling, var med til at trække dem ned og tilbage.

Noget lignende kan jo siges om NATO. Vi har NATO, fordi vi har haft en sovjetisk trussel, og denne sovjetiske trussel består stadig. Men set fra en dansk synsvinkel har vi jo også NATO, fordi NATO var den alliance, der gav Danmark et maksimum af militær indflydelse, en større militær indflydelse, end Danmark nogent sinde tidligere har haft. Jeg refererer til den kendsgerning, at det er en dansker, der er chef for Combaltap, og at Danmark dermed i konfliktsituationer vil have en indflydelse, som jeg i hvert fald anser for god og betryggende både under den tidligere og under den nuværende regering. Jeg vil altså advare mod, at man skaber vanskeligheder mellem Danmark og NATO, og opfordrer til, at vi måske med nye midler – hvad ved jeg – fornyr det nordatlantiske samarbejde.

Jeg skal herefter til slut kommentere det forslag om motiveret dagsorden, som hr. Lasse Budtz har fremsat. Jeg synes ikke, dagsordenen er god. Jeg finder den unødvendig, om end jeg bemærkede, at hr. Lasse Budtz i punkt 2 i sin tale understregede, at mellemdistanceraketfastfrysningen skulle være gensidig; det står sådan set i det sidste punkt, punkt 4, men jeg var glad for understregningen af det.

Men mine hovedindvendinger er, at det er vanskeligt at pålægge regeringen at fremføre, at vi ikke må foretage os noget, der ligner opstilling, selv om Sovjetunionen i meget lang tid trækker disse forhandlinger ud. Jeg er også ked af sammenblandingen af strategiske våben og mellemdistancevåben, og det er

jeg, fordi vi ved at lave denne sammenkædning, som hr. Lasse Budtz her foreslår, jo risikerer – det var udenrigsministeren også inde på – at skulle starte forhandlinger, som vi ønsker afsluttet inden 31. december, forfra igen. Det ville jo nok blive virkeligheden, hvis NATO tog dette danske forslag.

Så vi skal altså afvise det, men i øvrigt tager NATO jo heller ikke dette danske forslag.

Arne Christiansen (V):

Det er nødvendigt at trække nogle kraftige streger under udenrigsministerens indledende bemærkninger. Gennem årene siden den anden verdenskrig har skiftende udenrigsministre uden større variation kunnet fastslå den brede enighed bag en udenrigspolitik, der har hvilet på de tre og senere fire søjler: Norden, NATO, FN og fra 1973 EF. Således også i dag. Men med de senere måneders indslag i folketingsdebatten om sikkerheds- og udenrigspolitikken kan det ikke nytte at skjule, at der er sket ændringer af en sådan karakter, at vi måske i dag skal opleve, at de traditionelle partier bag udenrigspolitikken står stærkt splittet på et så vigtigt område som nedrustningen. Det drejer sig efter min opfattelse om mere end nuancer, som hr. Lasse Budtz også var inde på. Ingen beklager dette mere end jeg, og derfor de kraftige streger under udenrigsministerens bemærkninger om forudsætningerne for, at Danmark som et lille land kan gøre sig gældende i det internationale samarbejde med troværdighed og fasthed i synspunkterne. Det må være rigtigt at appellere til socialdemokratiet om at erkende dette i opposition som tidligere i regering.

Der var ikke mange opmuntrende træk i det internationale billede, udenrigsministeren rullede op i dag. Der er fastlåste stillinger i mange forhandlingssituationer. Der er væbnet konflikt eller trussel om væbnet konflikt i traditionelle brændpunkter som Mellemøsten, hvor regionens eneste demokrati, Israel, må have sikkerhed for sin eksistens uanset den demokratisk valgte regerings farve eller holdninger.

Der er uro i Mellemamerika, i Østasien og i det sydlige Afrika. Det sidste sted har tragiske begivenheder i begge lejre skærpet situationen.

[Arne Christiansen]

Sovjet fører stadig krig i Afghanistan, og i Polen er der ikke sådanne positive træk i udvikling, at den tilsiger ændret vestlig holdning.

Vi skal naturligvis og må have en mening og en holdning til også disse internationale begivenheder. Men som altid er det ganske naturligt de nære ting, der optager os mest. I vor del af verden er, som det allerede tydeligt er fremgået af de hidtidige indlæg, mellemdistanceraketterne blevet hovedproblemet. Det er jo i realiteten et globalt problem, al den stund parterne hedder Sovjet og USA.

Danmarks udgangspunkt for at lade sin røst høre på rette sted er, at vi er et NATO-land. Det er ikke 1930'ernes neutrale Danmark, men 1980'ernes allierede Danmark. Vi er og skal fortsat være medlem af den alliance, der har gjort, at vi i mere end en menneskealder har oplevet fred i vor del af verden, og det er jo, som det fremgik af den socialdemokratiske ordførers indlæg, stadig socialdemokratiets synspunkt. Det burde derfor være selvfølgelig, at de partier, der ikke ser noget alternativ til NATO, kunne enes om at se et forhandlingsresultat i Genève fremfor at søge at forkludre disse forhandlinger ved dels at ønske inddraget mellemdistanceraketterne i forhandlingen om de strategiske atomvåben, dels at lade franske og engelske strategiske raketter tælle med under INF-programmet, den såkaldte kobling.

Lige så klart burde det også være, at man ikke svækker egen forhandlingssituation – og når jeg siger egen forhandlingssituation, så tænker jeg her på NATOs position – ved at så tvivl om dobbeltbeslutningens alvor. Jeg noterer mig hr. Lasse Budtz' svar til udenrigsministeren: efter socialdemokratiets opfattelse ligger dagsordenen inden for dobbeltbeslutningens rammer. Det blev sagt med nogen fasthed i stemmen, men jeg havde lidt sværere ved at se denne fasthed i dagsordensforslaget.

Hr. Ole Bernt Henriksen har allerede peget på punkt 2. Jeg mener også, at jeg opfattede hr. Lasse Budtz – eller håber, jeg gjorde det – korrekt, når han sagde, at der naturligvis var tale om gensidighed, når der tales om fastfrysning, således at man ikke gør sig til talsmand for ensidig vestlig nedrustning. Jeg vil gerne have det bekræftet senere i debatten.

Det undrer mig også lidt, at man i dagsordenens punkt 4 siger: »Det første mål må være sådanne reduktioner af de sovjetiske SS-20 raketter, at opstilling af de vestlige raketter undgås.«

Hvis man nu satte det først som det operative, var det måske nok en lidt bedre indledning end at tage de mere negative forhandlingstaktiske ting frem om, at man skal forhandle længere, men ikke må opstille, ikke engang forberede, ikke engang tage et spade-stik til en vestlig raket. Så jeg ved ikke, om det er en vej frem at omredigere lidt på det. Det kunne jo være, at det ændrede noget ved det operative indhold. Det gjorde det efter min opfattelse.

Må jeg videre sige, at til det sikkerhedspolitiske billede hører også de seneste sovjetiske u-bådsepisoder i Østersøen, af kommunisterne kaldet Fredens Hav. Det må hilses med tilfredshed, at regeringen har handlet konsekvent og nedsat en interministeriel arbejdsgruppe, der skal vurdere mini-u-bådstrusler mod danske havne og maritime installationer. Om nødvendigt må der træffes foranstaltninger omgående uanset forsvarsforligets snævre økonomiske rammer, og under alle omstændigheder kan episoderne ikke undgå at få indflydelse på kommende forsvarsforhandlinger.

Af de andre store problemer, som direkte angår Danmark, er der EFs fremtidige finansiering, som ikke mindst på grund af Storbritanniens holdning er stærkt politisk ladet. Det må her være afgørende for Danmark, at debatten om finansieringspolitikken ikke fører til angreb på de fælles landbrugspolitiske principper. Der bør i det hele taget på dette som på andre områder ikke føres skyttegravskrig. I fællesskab må landene aktivt tage fat på at udbygge samarbejdet på nye områder i lighed med, hvad der er sket på landbrugsområdet, og med henblik på den frie varestrom over landegrænserne. Med nye områder mener jeg industri, forskning og udvikling, energipolitik. Et større samarbejde her og en bedre balance ville kunne give sig udslag i såvel budget- som beskæftigelsespolitikken, og der er store behov på begge områder.

Man vil også samtidig kunne bidrage til at etablere en ny politik over for Japan og over for USA, hvilket i høj grad er påkrævet.

[Arne Christiansen]

Bevæger man sig uden for de økonomiske områder i Fællesskabet, ligger det mange på sinde at fastslå, at nok er det politiske samarbejde vigtigt og positivt, men det er ikke traktatligt. Jeg undrer mig stadig over – hvad jeg også gjorde for 10 år siden, da vi førte debatten om indtræden i EF – hvorfor man ikke vil erkende, at politik og økonomi ikke kan adskilles. Det er nok rigtigt, at der ikke for tiden er nogen grund til at formalisere det snævre politiske samarbejde yderligere, men det forekommer mig at være udtryk for overfølsomhed og for stampen imod udviklingen, når man ikke engang vil drøfte emnet.

Der kunne være grund til at fokusere på andre problemer kloden rundt, men jeg er af den opfattelse, at det bliver nedrustningsforhandlingerne, EFs finansiering og det politiske samarbejde i Europa, der vil komme til at præge den kommende tids hjemlige debat. Derfor er det vigtigt, at disse emner i dag her i folketinget bliver grundigt behandlet og belyst, så debatten ikke skal føres alene på fredsgruppernes og antieuropæernes præmisser. Det er sket alt for længe herhjemme. Jeg mener, at det, vi hidtil har hørt, og ikke mindst udenrigsministerens fyldige redegørelse, er et væsentligt bidrag til at få debatten sat på det rigtige spor.

Gert Petersen (SF):

De internationale brændpunkter er blevet stadig talrigere, farligere og tættere i deres beliggenhed. De smelter sammen, og hele regionen står i brand.

Man kan tage det sydlige Afrika. For nogle år siden var Namibia det ene fredstruende brændpunkt, og det er det stadig væk, men dertil er kommet sydafrikanske invasioner inde i Angola og sabotageaktioner i Moçambique, Zimbabwe og andre nabostater, for ikke at tale om terrorangreb fra luften. Sideløbende hermed forstærker det undertrykte flertal i Sydafrika forståeligt nok sin kamp mod det umenneskelige regime og tvinges mere og mere til at gå over til guerillakrigsførelse. Der er altså ikke mere et enkelt brændpunkt i det sydlige Afrika. Nej, hele området er antændt, og flammerne breder sig.

Eller vi kan vende blikket mod Latinamerika. For nogle få år siden fjernede folket i

Nicaragua USAs protegé, familiediktatoren Somoza. Opmuntret af dette eksempel gik folkene i El Salvador og Guatemala i gang med at fjerne deres diktaturer, hvorpå Amerikas Forenede Stater ikke alene sendte en omfattende militær og økonomisk bistand til de fascistiske magthavere i de to lande, men også satte ind på at kvæle Nicaragua økonomisk. Da det slog fejl, tog USA de samme midler i brug, som blev anvendt i 1954 mod det demokratiske styre, der dengang var kommet til magten ad demokratisk vej i Guatemala, og organiserer nu lejetropper over for Nicaragua, der angriber Nicaragua fra nabolandene, som er USAs satellitstater.

Forleden udtalte den amerikanske CIA-chef oven i købet, at sandiniststyret i Nicaragua ville være borte inden årets udgang. Det kan være, han bliver klogere, for vi lever trods alt ikke i 1954. Men det er da højst tænkeligt, at ildebranden vil have bredt sig inden årets udgang netop på grund af USAs stædige modstand mod at give afkald på sit overherredømme og de multinationale koncerners såkaldte ret til at udnytte, hvad man smagfuldt har kaldt USAs egen baghave.

I resten af det latinamerikanske kontinent har der hersket en vis form for ro og orden i de senere år, ro og orden skabt af dødspatrukker, som tegner sig for drab på omkring 90.000 mennesker – vi bliver mindet om dem netop i disse dage i forbindelse med det besøg, som mødrene i Argentina aflægger heroppe – ro og orden skabt af en Pinochet, som med USAs støtte greb magten i Chile i 1973 ved et af de mest blodige militærkup i verdensdelens historie.

Hvor længe varer så denne stabile tilstand? Både i Argentina og Brasilien er militærdiktaturerne på tilbageslag, men hvis de vejrer farer for reformer, der kan skabe social retfærdighed og tryghed, kan man være sikker på, at de vil gå til modangreb. Endnu mere eksplosiv er situationen i Chile, hvor diktaturet kun holder sig ved magten gennem hensynsløs krænkelser af menneskerettighederne. Alligevel og heldigvis er dets nederlag endelig i sigte.

Disse brændpunkter – eller brændflader, skulle man vel sige – ligger langt borte og fanger ikke megen opmærksomhed herhjemme, men det kan alligevel blive her, de afgørende spørgsmål om krig og fred afgøres.

[Gert Petersen]

Mere umiddelbart fornemmes det vel, at Mellemøsten er et sådant område, og med rette. Her igen er det den magt, der økonomisk og militært holdes oppe af USA, som er den livsfarlige urostifter: Israel. Hvis Israel i dag ville nøjes med at kræve, hvad det oprindeligt proklamerede som sine mål: anerkendelse, fred, garantier bag 1967-grænserne, så kunne samtlige problemer i Mellemøsten hurtigt løses.

Men under Begins regime er Israel blevet til en aggressiv militærmagt ledet af en bibelsk ideologi og af drømme om genoprettelse af et rige, der forsvandt for 3000 år siden. Derfor er palæstinenserne så at sige blevet til vor tids jøder, forjaget i landflygtighed og forfulgte i deres hjemland. Derfor den blodige invasion i Libanon, derfor massakrerne i de palæstinensiske flygtningelejre, derfor Israels samarbejde med de libanesiske fascister.

Det er betegnende, at den danske regering i reglen udtrykker sig lavmælt, når det drejer sig om at fordømme ugerningerne i Sydafrika og Latinamerika og de af Israel undertrykte områder. Man tager afstand, men ofte er protesten ganske bovlam.

Jeg har en bemærkning at gøre i anledning af udenrigsministerens tale, som jeg ikke kendte på det tidspunkt, da jeg skrev disse ord ned. Jeg vil komplimentere udenrigsministeren for en ganske nøgtern og klar analyse af situationen i det sydlige Afrika, i Centralamerika og i og for sig også i Mellemøsten. Jeg synes, at der på disse områder er tale om et fremskridt i dansk udenrigspolitik, som jeg hilser velkommen.

Men alligevel, det gælder for denne som tidligere regeringer, at selv den mindste økonomiske sanktion er man bange for; vi har jo vore forretningsforbindelser, vi har hensynet til vores store allierede, og måske, hvem ved, skal NATOs ansvarsområde udvides, så vi også officielt skal være med til at garantere undertrykkelsen.

Sammenlignet med de ufattelige og blodige krænkelser af menneskerettighederne, vi oplever i den største del af verden, hvor magthaverne handler i forståelse med USAs herskende klasse, blegner alt andet. Konflikten mellem de fattige milliarder verden over og vort – det er det jo – nordatlantiske system, som åbenbart kun kan trives ved hjælp af ulige relationer Jordan over, er den mest

fundamentale og eksplosive i vor tid. Her finder vi egentlig arnestedet for en ny stor-krig. Her skabes brændpunkter. Her omdannes de til store fladebrande.

Men situationen bliver ikke mindre foruroligende, når man ser, at USA og imperialismen ikke har eneret på skabelse af farlige brændpunkter. USAs store modspiller i Øst-Vest-magtsplet, Sovjetunionen, må bære sin del af ansvaret. Sovjet tænker mere og mere militærstrategisk og har tillagt sig, om jeg så må sige, amerikanske uvaner. Med Afghanistan har Sovjetunionen placeret sig i ganske samme situation som USA i Vietnam. Det gælder lige fra første dag, da Sovjet intervererede efter ønske fra en afghansk regering, man selv havde hjulpet til magten på ganske samme måde, som skiftende sydvietnamesiske regeringer, der bad USA om hjælp, var indsat af amerikanerne selv. Man må ikke lade sig snyde af, at det sovjetstøttede regime i Afghanistan utvivlsomt står for reformer, de fleste hos os ville anse for rimelige, mens hovedparten af oprørerne nærmere står for en ideologi, der er en mellemtung mellem Zia-ul-Haqs i Pakistan og ayatollah Khomeinys i Iran. Det afgørende er, at det afghanske folks flertal helt åbenbart – ikke endnu i hvert fald – vil leve med disse reformer og givetvis aldrig med tilstedeværelse af fremmede tropper i deres land. En krænkelse af det fundamentale princip om, at folkets flertal selv må bestemme, uanset hvad det finder på at bestemme indadtil, er uforenelig med enhver idé om folkenes suverænitæt, uden hvilken ingen varig og retfærdig fred kan skabes.

Også på anden måde har Sovjet været med til at skabe farlige brændpunkter. Hele verden har i flere år ventet på en rimelig løsning af den polske krise. Den kan kun løses gennem en forsoning i det polske folk. Selv om det da godt kan være, at Solidaritet rummer folk, som ikke er interesserede i forsoning – en pluralistisk bevægelse består af mange strømninger – har organisationens toneangivende folk med Lech Walesa i spidsen gang på gang lagt op til dialog og udsoning. Deres ord er hidtil blevet afvist.

På den anden side: selv om der foregår en betydelig undertrykkelse i Polen i dag, har den endnu ikke antaget den samme karakter af masseundertrykkelse som i Ungarn 1956–59 og Czekoslovakiet 1969–72. Ja, på det sid-

[Gert Petersen]

ste er Jaruzelskistyret blevet angrebet offentligt af sovjetiske tidsskrifter for at være for eftergivende. Så må man spørge sig, om det i virkeligheden er Sovjetledelsen, der hindrer den nødvendige dialog, om man virkelig er så naiv i Moskva, at man tror, at en, hvad jeg kunne kalde czekoslovakisk løsning er mulig i Polen. I så fald holdes det polske spørgsmål i live som et farligt brændpunkt i Europa.

Også Sovjetunionens optræden over for Sverige kunne tyde på, at man har overtaget amerikanske uvaner. En seriøs undersøgelseskommission i Sverige er kommet til det resultat, at sovjetiske mini-u-både har krænket svensk farvand. Undersøgelsens konklusion er godkendt af Palmeregeringen og samtlige partier i rigsdagen, inklusive i øvrigt venstrepartiet kommunisterne. Hvad gør Sovjetunionen? Benægter kategorisk og i øvrigt meget fornærmet. Det minder mig om præsident Eisenhower i 1959, da han på det bestemteste og flere gange afviste, at amerikanske spionfly havde overfløjet Sovjetunionen på strækningen Bodø i Norge til Tyrkiet, og først gav sig, da russerne kunne fremvise flyverkaptajnen selv. Undskyld vor mistillid til superstormagters ord. Hvis I vil have – det gælder i Vest og i Øst – at vi skal tro på jer, så må I gå ind i en dialog og selv lægge relevant materiale på bordet i stedet for bare at optræde fornærmet!

Vi skal tage skyklapperne af og tage stilling klart og kritisk til det, der sker i verden, ikke ensidigt, men med samme alen hele vejen rundt. Men det er naturligvis ikke nok. Rutscheturen mod afgrunden fortsætter i øget tempo, og derfor er ord ikke tilstrækkelige. Vi må også handle, hvis rutscheturen skal bremses. Hvad kan vi så gøre? Vi kan bidrage til, at den internationale spænding ikke skærpes yderligere, og hermed kommer jeg til den kaprustning, der både er et symptom og en drivkraft for spændingen.

Hvad kaprustningen angår, kan vi gøre mere end at kritisere, for vi er jo selv deltagere i kaprustningen. Danmark er med i verdens stærkeste militærpagt. 3 af verdens 5 atommagter er Danmarks allierede. Vor, om jeg så må sige, pagt råder over ca. 30.000 atomvåben af vidt forskellige typer, monteret på alle mulige fremføringsmidler. Vi er med i en klub, der kan udslette alt menneskeliv mange gange. Vi er allierede med den tekno-

logisk absolut førende militærmagt, som nu supplerer sine præcisionsraketter og krydsermissiler med de berygtede MX-raketter. Vi burde ikke være med her, men nu er vi det. Burde vi så ikke gøre en indsats mod pagtens galskab, selv om det kan støde præsident Reagan, om hvem George F. Kennan, som selv var en af pagtens grundlæggere, for nylig sagde, at han er slået ind på en forfærdelig og farlig kurs, der kan føre til en tredje verdenskrig? Når vi, et flertal her, har besluttet at sidde tæt ved det flammende bål, skulle vi så ikke – det kunne vi gøre i fællesskab – gøre en indsats for at tæmme flammerne? Man skulle mene det. I stedet er Danmark med til at hælde benzin på bålet.

Selvfølgerig gør de 572 nye atomraketter i Vesteuropa hverken fra eller til, hvad angår den såkaldte afskrækkelse. Den vestlige side råder jo i forvejen over ca. 30.000 stk. atomvåben. Men de nye raketter er heller ikke beregnet til afskrækkelse. De er beregnet til angreb, til overraskelsesangreb. Den supermagt, vi er allieret med, kan med disse raketter hurtigt og præcist ramme den andens militære hjernecentre, og den anden kan ikke gøre noget lignende over for den amerikanske supermagt. Ja, Sovjetunionen kan ødelægge Europa, de kan knuse de amerikanske storbyer, men de har ingen præcisionsvåben placeret så tæt ved USA, at de kan slå USAs hjernecentre ud med et førsteslag, sådan som USA bliver i stand til det over for Sovjet, hvis disse raketter placeres i Vesteuropa.

Derfor vil udstationeringen – jeg var lige ved at sige: i bedste fald – rejse en orkan af kaprustning, og klimaet vil blive betændt af hysteri og krigsfrygt i en dødsensfarlig atmosfære af flammende bål verden over. USA vil have gennemført denne udstationering. Derfor skal dobbeltbeslutningens forhandlingshalvdel lide skibbrud. Det var meningen med den urealistiske, falske nulløsning og er det ikke mindre med den anden variant, som er lige så urealistisk. Her må Danmark sætte ind. Sovjet har faktisk tilbudt en betydelig reduktion, hvis NATO afstår fra udstationering. Jeg siger ikke, at man uden videre skal sige ja til det tilbud, men jeg siger, at man bør bruge det som et forhandlingsgrundlag. I så fald kan et forhandlingsgennembrud være i sigte. Det ville være forbryderisk, om denne chance blev tabt på gulvet som følge af en vestlig alt-eller-intet-politik. Og risikoen eks-

[Gert Petersen]

sterer. Må jeg minde om, at Helmut Schmidt – som udenrigsministeren, sidst vi drøftede disse sager, citerede med så stor begejstring – netop har udtalt til Washington Post, at han ikke er overbevist om, at Reaganregeringen forhandler seriøst i Genève ved disse forhandlinger, og at han vil se bevis på god tro fra amerikanernes side, før han vil kunne underskrive udstationering af raketter, altså under den forudsætning, at forhandlingerne bryder sammen.

Jeg deler helt den opfattelse. Jeg mener heller ikke, at der forhandles seriøst, og jeg mener ikke, at det vil komme til seriøse forhandlinger fra amerikansk side, hvis ikke en række af NATOs medlemsstater nu siger fra over for Reagans forhandlingstaktik. I forvejen er Grækenland brudt ud af den kridtcirkel, som andre tumler rundt i som forvirrede høns. Hvis Danmark følger efter og bryder ud, vil flere med sikkerhed følge efter.

Selv om vi er et lille land, hviler der et umådeligt ansvar på os. Selv om der er nuancer i det af socialdemokratiet, af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag, som jeg selv ville have formuleret anderledes, så mener jeg, at den er et bidrag til, at Danmark kan øve en sådan indsats, og jeg vil derfor anbefale at stemme for det pågældende dagsordensforslag.

Arentoft (FP):

Så har vi igen en udenrigspolitisk debat i folketinget, hvor vi som ved alle tidligere udenrigspolitiske debatter fører os frem, som om vi var en supermagt. Stod det til os, ville vi gerne gøre alle mennesker i hele verden til danskere. Tænk blot på Grønland, hvor vi, på trods af at grønlænderne er et naturfolk, har forsøgt at gøre dem til danskere i en håndevending, eller tænk på for nogle år siden, hvor vi ville have indført danske lønninger i Ø.K.s virksomheder i Sydafrika.

Selvfølgelig kan vi ikke isolere os, og meget af det, der foregår rundt om i den store verden, har jo både direkte og indirekte indflydelse på vor egen hverdag.

Lad mig først nævne Øst-Vest-forholdet, hvor vi er kommet til at ligge midt mellem stormagterne på verdenskortet. Før og under sidste verdenskrig lå vi lidt mere til siden, ude i flanken. Dengang var det Holland, Belgien og Frankrig, der lå imellem de store

lande: Tyskland og England. Men vi kan ikke flytte Danmark på verdenskortet, og vi har valgt side, og vi har tilsluttet os forsvarsalliancen NATO, og det er ganske naturligt, da vi helt klart er et af de vestlige demokratier. Derfor skal vi også som NATO-medlemmer være solidariske med de andre 15 NATO-lande og opfylde vore forpligtelser.

Øst-Vest-forholdet er i de senere år blevet belastet af stadig flere elementer og begivenheder, som udenrigsministeren sagde. Det er jeg enig i. Her skal jeg blot nævne INF, som vi siden november sidste år allerede har debatteret flere gange. Det vil jeg gerne komme tilbage til lidt senere. Jeg vil hellere tage en anden sag op, der angår os nok så meget, og som faktisk foregår lige uden for vor dør.

Det er de sovjetiske krænkelse af svensk og norsk indre territorialfarvand. Affærrerne er velkendte, og jeg synes, der er grund til at rose statsminister Poul Schlüter for hans klare udtalelser om det danske syn på sådanne krænkelse. Det er da betydelig bedre, at Pravda skælder vores statsminister ud for at udtrykke en klar og utvetydig holdning, fremfor at vor tidligere statsminister, hr. Anker Jørgensen, adskillige gange er blevet rost i høje toner i samme partiorgan, når han og hans parti foretager de mærkværdigste koventinger i dansk sikkerheds- og udenrigspolitik.

Det kan ikke undre, at et kendt DKP-medlem, hr. Ib Nørlund, er med til at nedgøre den svenske kommissionsrapport. Men at en tidligere minister, som tilhører det største parti i Danmark, som har været med til at stå inde for dansk sikkerheds- og udenrigspolitik i over 30 år, skal være med til at nedgøre og latterliggøre en sådan rapport, mener jeg kan give anledning til alvorlig bekymring.

Danmark har fordømt invasionen i Afghanistan. Det var interessant at høre i TV-Avisen i forgårs, tirsdag den 24. maj, en engelsk sproget udsendelse fra Moskva Radio, der roste de afghanske frihedskæmpers kamp mod de sovjetiske angrebsstyrker, der blev betegnet som banditter. Det blev senere oplyst, at den pågældende medarbejder ved Moskva Radio havde fået en påtale, og dagen efter fik vi at vide, at han var forsvundet. Det forlyder endnu ikke, om han selv har fjernet sig, eller om han sidder i Sibirien.

[Arentoft]

Det får mig til at tænke på, om man ikke på en eller anden måde burde hjælpe Sovjet ved at give dem en passende motivering for at trække sig ud af Afghanistan, sådan at de kunne gøre det med skindet på næsen og uden at tabe ansigt. Det må i hvert fald være målet.

Vi er nok alle enige om, at Mellemøsten er en krudttønde, som kan udløse det værste. Stormagterne støtter hver sine, og en krig dér kan skabe en konfrontation mellem disse og udløse en verdenskrig. Israel fordømmes for sin bosættelsespolitik i de erobrede områder på Vestbredden, og det hævdes hårdnakket, at områder, der er erobret ved krigshandlinger eller besættelse, kan man ikke beholde. Det er hyklerisk, at f.eks. Sovjet med brask og bram går ind for den holdning. Hvorfor er de baltiske lande: Estland, Letland og Litauen, så ganske roligt blevet indlemmet som Sovjetrepublikker? Har de ikke lige så stor ret til at være selvstændige nationer, jævnfør f.eks. de tanker, der er om at oprette en palæstinensisk stat?

Jeg vil gerne gå lidt dybere ind i spørgsmålet om de 3 baltiske stater, som nu betegnes som baltiske Sovjetrepublikker og indgår som sådanne i Sovjetunionen.

Fra 1917 var Letland selvstændigt, men natten til den 17. juni 1940 blev landet uden varsel besat af russiske tropper. Der var tale om en regulær overrumpling, og i kølvandet på besættelsen fulgte en lang række arrestationer af regeringsmedlemmer, embedsmænd og mange, mange andre, og mange af disses skæbne er den dag i dag ukendt, de er simpelt hen forsvundet. Efter tyskernes angreb på Sovjetunionen kom de 3 baltiske lande under tysk besættelse i 3 år, og efter krigen blev de kort og godt indlemmet som Sovjetrepublikker i Sovjetunionen. Danmark har ikke anerkendt dette i form af ratifikation eller traktater, det, man kalder de jure eller retligt, men vi har gjort det de facto, rent faktisk, i form af en erstatningsaftale med Sovjetunionen i 1964 for at få udbetalt erstatningsbeløb til danske statsborgere, der havde tilgodehavender i de 3 lande.

Når jeg bruger så meget tid på netop dette alvorlige spørgsmål, som er glemt af de fleste, og som man ganske roligt har affundet sig med, er det for at understrege, at vi her i Danmark ikke må blive ved med at sove tørrosesøvn og undlade at anerkende de bar-

ske realiteter. Eller for at sige det endnu kraftigere: hvornår står Danmark for tur? Jeg har nævnt, at vi ligger i første linje. Hvornår kan vi risikere, at det bliver vores tur? Vi ligger i første linje og er strategisk en alvorlig torn i øjet på Sovjetunionen, fordi vi har gennemsejlingsfarvandene Øresund og Store Bælt. Derfor er det en lykke, at vi er medlemmer af forsvarsalliancen NATO. Det forhindrer, at det umiddelbart kan gå os, som det gik de 3 baltiske lande, der uvarslet blev besat en nat og derefter indlemmet i Sovjetunionen. Der er garanteret ingen danskere, der ønsker, at det skal gå os sådan. Kan nogen forestille sig de forhold, vi ville blive udsat for, hvis vi en dag var en Sovjetrepublik?

Det eneste, Sovjetunionen har respekt for, er styrke, og derfor er der alvorlig fare ved, at Sovjetunionen er ved at få en kile ind mellem NATO-landene. De udnytter i højeste grad holdningsændringerne i flere europæiske socialdemokratier, der i deres naivitet går med de for størstedelens vedkommende meget velmenende fredsbevægelser.

Lad mig derfor gentage, hvad jeg har sagt flere gange før i debatter om mellemdistance-raketterne og dobbeltbeslutningen: ved at svække USAs og NATOs forhandlingsposition i Genève vil vi opnå det stik modsatte af det tilsigtede, nemlig at Sovjetunionen kommer til at stå stærkere og stærkere og kan opstille flere og flere SS-20re, samtidig med at der skabes større splittelse i NATO, som er den garant, der har sikret fred i Europa i 34 år.

Forslaget om at forlænge forhandlingerne ud over 1983 skal vi overlade til forhandlerne. Hvor ofte bliver de endelige beslutninger ikke først truffet i sidste øjeblik! Det er vel noget, vi især herinde kender til. At pålægge Vestens forhandlere det på forhånd vil være det samme, som hvis en mand vil sælge sit hus og forlanger f. eks. 800.000 kr., men samtidig lader han køberen forstå, at han nok sælger huset for 500.000 kr. Så standser køberen naturligvis ved de 500.000 kr. Det kan enhver se er en tåbelig måde at handle hus på. Det samme gør man, som jeg har sagt før, fra mange sider i den bedste mening, for vi vil jo alle fred, og vi vil af med de djævelske raketter og atomvåben. Men det gælder om at holde hovedet koldt og se realiteterne

[Arentoft]

lige i øjnene. Så koldt og kynisk er det nødvendigt at anskue denne dybt alvorlige sag.

Så kommer der midt i det hele en dagsorden, og det er nu tredje gang, vi får sådan en dagsorden under disse debatter. Jeg kan helt klart sige, at fremskridtspartiet siger nej. Det kan være, jeg i anden omgang kommenterer den nærmere. Jeg vil blot her sige, at jeg ikke vil kunne forstå det, hvis regeringen tager denne dagsorden, for jeg synes, at det må være på tide, at man holder op med at lade sig trække rundt i cirkusmanegen af hr. Lasse Budtz og hans partifæller.

Til sidst vil jeg gerne komme ind på et andet emne, og det er vores EF-samarbejde. Det er noget af det vigtigste for Danmark at opnå et frit fiskeri og fornuftige priser for vore landbrugsvarer. Med det førstnævnte går det ikke så godt. I øvrigt skal hovedvægten i EF-samarbejdet lægges på den frie bevægelser over landegrænserne for arbejdskraft, varer, tjenesteydelser og kapital. Danmark bør gøre en kæmpeindsats for at forhindre, at EF-samarbejdet udvikler sig i retning af en overstatslig, bureaukratisk tilskuds- og kontrolorganisation. Vi må om nødvendigt benytte vore retsmuligheder mod nye særstøtteforanstaltninger via EFs regionalfond eller socialfond.

Fremskridtspartiet mener som regeringen ikke, at der er behov for institutionelle nydannelser, og vil, såfremt der bliver tale om at føre Genscher-Colombo-planen ud i livet, forlange en ny folkeafstemning i Danmark om vort fortsatte medlemskab af EF. Det samme vil være tilfældet, hvis der bliver tale om fælles møntunion eller en europæisk forsvarsalliance uden NATO og Canada. Ligeledes siger fremskridtspartiet nej til at forhøje, skal vi kalde det vores kontingent til EF. Det er i øjeblikket 1 pct. af momsindtægterne og er dermed pristalsreguleret. Fremskridtspartiet har den indstilling på linje med, hvad vi mener indenrigs, at EF også må sætte tæring efter næring.

Yderligere skal jeg om EF udtale, at Danmark virkelig skal arbejde for, at EFs hjemsted og mødested bliver Bruxelles, ikke som nu 3 forskellige steder med alle de udgifter og besværligheder, det medfører.

Sluttelig vil jeg sige, at fremskridtspartiet går imod at udvide EFs medlemskreds på nuværende tidspunkt. Det må vente, til der er kommet orden i EFs hus, og det kan man

vist ikke sige at der er alt for meget af i øjeblikket.

Erhard Jakobsen (CD):

Så har vi igen en udenrigspolitisk debat, men det siger jeg ikke med beklagelse, for jeg mener i og for sig, at vi har brug for mange. Udenrigspolitiske spørgsmål diskuteres meget i presse, radio og TV, og jeg synes, det alt for ofte sker i en atmosfære af hysteri. Man søger, jeg mener ganske kunstigt, at fremkalde en eller anden form for krigsfrygt hos folk. Man stiller det op, som om vi rykker nærmere og nærmere en eller anden katastrofe, hvor sandheden vel er den, hvis man kan huske lidt historie og sammenligner med tidligere, at faren for at ryge ud i en krig i vor del af verden – i andre dele af verden har der jo været krig hele tiden, det vender jeg tilbage til om lidt – er meget lille. Her er der vel mere fredeligt, end nogen af vore forfædre har set det på noget som helst tidspunkt. Derfor er det fuldstændig meningsløst hele tiden at køre frem med det.

Jeg hører minsandten, at nogle skriver breve: vore børn spørger, hvad vi skal gøre, hvis der bliver krig. Gud ved, hvor børnene har det fra? Gud ved, hvem det er, der har fået børnene til at have den holdning? Jeg skal ikke antyde nogen steder, men jeg kan tænke mig, hvor det stammer fra. Det er specielt beklageligt at bilde børn sådan noget vrøvl ind, for der er mindre udsigt til krig i dag, end der har været i årtier tilbage i vor historie.

Det næste er, at nogle af dem, der taler højest om krig og krigsfare, er de samme, som taler højest om fred og vil fred – og nu kommer det allerværste og det mest hykleriske: de, der taler mest om fred, er dem, der sørger for krig rundt omkring i verden. Det er de socialistiske lande, der skaber krig. Næsten alle de krige, der foregår, ja, vel praktisk taget dem alle, foregår enten mellem socialistiske lande eller mellem et socialistisk land og dets naboland. Det er et socialistisk land, Vietnam, der angriber det mere eller mindre socialistiske land Kampuchea. Derfor er der krig dér, og de er ved at komme i krig med et tredje socialistisk land, nemlig Kina. Det er krigen i den del af verden.

Der er ikke krig i Sydamerika, nej, det er noget helt andet, der foregår dér. Også dér

[Erhard Jakobsen]

spiller naturligvis Cuba en stor rolle. Det er der vist ikke tvivl om. Det er jo også en god socialistisk indsats, lige så vel som Cubas indsats i Afrika. Næsten det eneste bidrag, Sovjet har ydet u-landene, er, at man har sendt cubanske tropper til at skaffe krig og krigeriske tilstande de forskellige steder.

Hvis vi fortsætter rækken: hvorfor er der krig imellem Irak og Iran? Det er, fordi den marxistiske regering i Irak i sin tid har overfaldet Iran. Hvorfor er der ved at komme krig i den del af Afrika, hvor Etiopien ligger? Det er, fordi den marxistiske regering i Etiopien undertrykker den socialistiske frihedsbevægelse i Eritrea og derved kommer i karambolage med det kommunistiske styre i Somalia. Derfor er der ufred i den del af verden. Og man tør nok antyde, at det marxistiske Syrien gør alt, hvad de kan, for at forhindre, at der bliver en nogenlunde stabil fred i Mellemøsten.

Alt dette kommer altså fra de folk, der råber højest om, at de vil fred. Det passer glimrende for os, der kan huske lidt historie. Hitler var 1930ernes største fredsprofet. Det var ham, der ustandselig anviste vejene til, hvordan man skulle få fred: det fik man ved at opfylde Hitlers sidste territoriale krav i Europa, og han havde et nyt hvert år. Hitler måtte, så vidt jeg husker, aflyse en fredskonference i Berlin, for polakkerne var så uforskammede at angribe Tyskland nogle dage før denne fredskonference skulle åbne. Fredsprofeter skal man være meget forsigtig over for, for de er falske, og det er de ikke mindst i denne situation.

Jeg er glad for, at regeringen så klart siger i sin erklæring, at i hele denne debat er Danmark sandelig ikke neutral. Vi står ikke som en neutral iagttagere af 2 stormagter, som vi skal give nogle gode råd: nu skal I være flinke, og nu siger vi også til USA, og nu siger vi også ... Regeringen gør det ganske klart, og det skal jeg gøre mit til at vi gør alle steder, hvor vi taler til folk. Danmark hører sammen med USA, USA er vore venner. Sovjet behøver ikke af den grund at være vore fjender, men guderne skal vide, at de gør alt, hvad de kan, for at optræde på den måde, ikke alene over for os, men navnlig over for Sverige og de neutrale lande. Vi skal ganske klart sige: vort formål er at gøre Vesten stærk og gøre Østlandene svage. Derved bliver faren for krig endnu mindre, og der-

ved bliver freden og friheden endnu bedre sikret i den verden, vi lever i. Så klart mener jeg det skal siges til folk i denne debat, og derfor er jeg glad for, at vi også her i folketinget har debatter, hvor det kan siges.

Må jeg sige om dagsordenen, at den er der naturligvis ingen dér, hvor jeg hører til, der har nogen som helst lyst til at stemme for. Det mest beklagelige er, at den afsporer denne debat. Det er ikke mere vigtigt i dansk udenrigspolitik at tage stilling til raketter. Kære kolleger, det løb er kørt, og det køres ikke i Danmark. Der er ikke ét land i Europa, der kommer til at tage hensyn til, hvad danske socialdemokrater får vedtaget i dag af dagsordensforslag her i tinget. Det får ikke indflydelse noget som helst sted.

Jeg forstod på hr. Lasse Budtz, at man havde god forbindelse med socialdemokraterne i andre lande. Jeg gætter på, at det ikke ligefrem er med det franske socialdemokrati, og det er ét af dem, der betyder noget, det er ét af dem, der taler med dér, hvor det afgøres. De har jo raketterne, så de behøver ikke at modtage gode råd nogen steder fra. Dernæst er det med de tyske socialdemokrater. Jeg tvivler meget på, at tyske socialdemokrater vil lægge navn til det dagsordensforslag, som bliver fremsat af danske socialdemokrater i dag. Det tvivler jeg meget stærkt på efter samtaler, jeg har haft med ledende tyske socialdemokrater i EF-Parlamentet. Men o.k., det må de jo selv om.

Jeg tvivler ikke om, at dér, hvor socialdemokraterne i særlig grad har været under indflydelse, er fra den danske fredsbevægelse. Det er den, der virkelig har haft heldet med sig ét sted her i landet, nemlig ved at få indflydelse rundt omkring i socialdemokratiets organisationer, og det er dér, man er trængt igennem med disse synspunkter. Jeg kender det fra det britiske Labour, det er akkurat det samme. Dem, vi har siddende i EF, taler mere om fredsbevægelse, end de taler om nogen som helst EF-politik. Det er, fordi det er det, de har derhjemme fra, det er deres baggrund, det skal de føre frem, ellers bliver de ikke genvælgt. Det er nok noget lignende i Danmark i adskillige socialdemokratiske vælgerforeninger, kan jeg forestille mig. Jeg kender dem jo lidt fra før i tiden. Da var der ganske vist ingen fredsbevægelse, det hed bare noget andet, og da var det nogle andre, der sagde noget lignende.

[Erhard Jakobsen]

Ingen regering vil, når den skal tage stilling til opstilling af raketter, lade sig lede af noget som helst, det danske parlament i dag vedtager. Det vil ikke spille nogen som helst rolle. Derfor er det i og for sig spild af vores tid. Men kan man derved ærgre regeringen lidt og sådan noget, nå ja, så har man da haft en dag ud af det. Det er også det eneste, der kommer ud af det. Man har haft gæster her, der naturligvis har frydet sig over forløbet af denne debat og enden på den.

Jo, ét sted – det glemte jeg at sige – bliver der naturligvis klappet i hænderne, det er klart: i Moskva vil man være lykkelige. Der vil blive stor omtale i Moskvas Radio af, hvad det danske parlament her beslutter med et flertal. Det er jeg ikke i tvivl om. Der vil man klappe i sine hænder og sige: det er vel nok godt, og man vil bruge det som bevis på, at vi nu er ved at splittes i Europa osv. Det er dér, det virker. Det vil nogle socialdemokrater måske glæde sig over, men jeg kender et par stykker, der absolut ikke vil glæde sig over det.

Jeg beklager sådan set, at vi med denne dagsorden kommer til at lægge hovedvægten på den side af sagen, for den har ingen betydning for et dansk parlament, det er noget, der afgøres andre steder, og det er formentlig godt på vej til at være afgjort uden vores mere eller mindre velvillige bistand.

Derimod mener jeg nok, at der er grund til, at vi ved denne sidste anledning, vi får, til at snakke EF, beskæftiger os lidt med Danmarks forhold til EF og de kommende begivenheder.

Der er jo nogle, der har sat sig som opgave at sværte Europa-Parlamentet, sværte EF-Parlamentet, og det er naturligvis også meget nemt, fordi EF-Parlamentet er i den ulyksalige situation, at dér havner alle de sager, som landene ikke kan klare selv. Alt det skidt, man ikke kan få ryddet af vejen, to og tre lande imellem, havner nede i EF. Så er der krise i EF, det er der omtrent hver uge, for hver uge har man nogle problemer, som ingen andre kan løse, og dem skal EF klare. Mens forhandlingerne står på, er man vildt uenige, og der er krise osv., og så kommer der en løsning, som alle de deltagende parter er utilfredse med, og det er klart, det er også kriseagtigt. Så der er ikke noget at sige til, hvis folk sådan i almindelighed synes, at det

er dog helt forfærdeligt, som det foregår nede i EF.

Jeg vil gerne have lov at sige på baggrund af 10 års deltagelse, at EF-Parlamentet er meget bedre end sit rygte. EF-Parlamentet forbedres til stadighed, der sker stadig væk fremskridt i den måde, Parlamentet opfører sig på, og den måde, Parlamentet tager opgaverne op på.

Men selvfølgelig er der også tale om en urimelig sammenligning. Vi siger her i Danmark: ingen over og ingen ved siden af folketinget. Det siger de nok også i de andre EF-lande. Hvis man sammenligner med Europa-Parlamentet og spørger: hvad siger de? Ja, de kan ikke tage sådan nogle store ord i deres mund, for Parlamentet skal ikke bestemme, hvem der skal sidde i regeringen, altså i Ministerrådet, ej heller skal Parlamentet bestemme, hvilke love der skal gives, det skal ministrene. Så er det klart, at man ikke må måle EF-Parlamentets indsats med nationale parlamenters betydning. Man har jo ved Romtraktaten udelukket, at Parlamentet får den indflydelse.

Alligevel mener jeg, at Parlamentet har en ganske afgørende betydning for den demokratiske udvikling i Europa. Ministrene kan intet afgøre sådan gedulgt. Hver eneste ting, der skal fremtræde som fælles bestemmelser – det kan ikke ændres i Parlamentet, men skal passere Parlamentet – kommer ud til åben debat, og den er meget åben, for det er i hele offentligheden i Europa, og det er alle mulige partier og fraktioner, der diskuterer og bringer alle oplysninger frem. Jeg mener, at det er et vigtigt middel imod bureaukrati og et styre hen over hovedet på folk, og hvad sådan noget ellers hedder.

En opgave, som Parlamentet, synes jeg, med stor bravur har taget op de seneste år, er kontrollen med de mange midler, som går gennem EFs kasser. Der er Parlamentet meget, meget vågent, og det tror jeg man skal tillægge stor betydning.

Endelig skal jeg nævne, at Parlamentets kommende store betydning, også for dansk deltagelse, er den, at også danske politikere ved at deltage i arbejdet får en bredere europæisk forståelse af de opgaver, der skal løses, end de hidtil har haft, samtidig med at vi naturligvis kan bidrage til, at andre landes politikere tager danske synspunkter med i

[Erhard Jakobsen]

betragtning, når de skal til at tænke europæisk, ikke bare på deres eget land.

Jeg glæder mig over, at der ikke står noget negativt i udenrigsministerens oplæg om Genscher-Colombo-planen. Det kunne ikke falde mig ind at sige: her har vi en ting, den skal vi hurtigst muligt have sat i værk. Men jeg beklager egentlig den negative reaktion, der mange steder har været over for Genscher-Colombo-planen. Vi burde som et lille land, der flere gange har lidt under, at de store magter i Europa fører krig mod hinanden og inddrager os, klappe begejstret i vore hænder over, at statsmænd fra to af de store lande, der har været med i næsten alle de krige, der er foregået, nu kommer og siger: nu må det her være slut, nu må vi til at lave politik på en ny måde i Europa, hvor vi ikke er italienerne, hvor vi ikke er tyskere, hvor vi ikke er . . . osv. Det skulle vi andre hilse med tilfredshed og begejstring i stedet for at være sure og kritisere eller mistænkeliggøre og sige: det er noget frygtelig farligt noget, de vil til at lave på dette område.

Jeg synes, det er meget glædeligt, at der er folk i andre lande, der har visioner, og jeg kan sige, at mit parti i den kommende valgkamp om EF med fuld musik vil gå ind for at fremme en Europaunion. Det skal ikke være med forbillede i Amerikas Forenede Stater, for det var jo ikke en union, det var noget, der blev lavet ved, at Nordstaterne overvandt Sydstaterne. Vi skal lave noget frivilligt, og det er betydelig sværere. Men i hvert fald håber vi, at vi kan støtte de tanker, der ligger til grund for Genscher-Colombo-planen. De praktiske vanskeligheder, der er forbundet med at realisere det, skal nok sætte bom for, at der sker noget hurtigt og noget uoverlagt.

Min gode kollega fra fremskridtspartiet gjorde en del ud af at nævne ting, som Danmark skulle opnå i EF. Jeg vil gerne tage et andet udgangspunkt og sige, at jeg tror, det ville klæde Danmark, om vi i næste Parlamentsperiode lagde noget mere vægt på at opdag, hvor vi egentlig kan gøre noget for EF, hvor vi kan være med til at gøre EF bedre, ikke i form af flere kroner til dansk fiskeri og dansk landbrug, men i form af, at vi fremmer en europæisk forståelse og får løst nogle af de opgaver, som intet land kan løse alene, men kun kan løse i fællesskab.

Niels Helveg Petersen (RV):

Hr. Bilgrav-Nielsen vil på det radikale venstres vegne gøre nogle betragtninger over debattens hovedemne, INF-forhandlingerne. Jeg skal omtale nogle af de øvrige områder, som udenrigsministeren kommer ind på i sin fyldige redegørelse.

Lad mig sammenfattende sige, at både når det drejer sig om Mellemøsten, Kampuchea, Sydafrika, Afghanistan, Polen og Centralamerika, denne verdens brændpunkter, finder vi, at ministerens tale er velafbalanceret og tegner en linje, som er forstandig, og som ligger i tydelig forlængelse af hidtidig dansk udenrigspolitik. Det glædede mig at høre, at hr. Gert Petersen for nogle af disse problemers vedkommende kunne kvittere over for udenrigsministeren for redegørelsen.

Jeg skal indskrænke mig til nogle bemærkninger om diskussionerne om en europæisk akt, om en europæisk union, og om forhandlingerne om Grønlands vilkår ved udtræden af EF.

Inden jeg gør det, vil jeg stærkt understrege på det radikale venstres vegne, at vi må tage meget skarp afstand fra de u-bådskrænkelser, vi har oplevet i nordisk område i de seneste uger. Vi anser disse u-bådskrænkelser fra sovjetisk side for at være provokationer, som skader det politiske klima, den fredelige udvikling i det nordiske område. Jeg mener ikke, at dette kan siges stærkt nok, skarpt nok over for den sovjetiske regering. Jeg mener, at man fra dansk side i dette spørgsmål må gøre fælles sag med den svenske og med den norske regering.

Udenrigsministeren gør nogle bemærkninger om Genscher-Colombo-planen. Indholdet af udenrigsministerens omtale af Genscher-Colombo-planen er, at det er en dansk grundholdning, at man ikke skal bruge tiden på de institutionelle problemer og institutionelle ændringer. Man skal i det europæiske samarbejde koncentrere sig om indholdet. Det er ikke, hverken i dag eller tidligere, institutionerne inden for EF, der hindrer en udvikling af samarbejdet. Det er andre forhold.

Omvendt er det tydeligt, at ændringer i EFs institutioner og deres indbyrdes kompetenceforhold ikke i sig selv kan bringe ny dynamik eller en anden udvikling og en bedre udvikling ind i det europæiske samarbejde.

[Niels Helveg Petersen]

de. Tværtimod er det vores bestemte opfattelse, at diskussion om de institutionelle forhold, om ændringer af institutionernes indbyrdes placering, kan komme til at stå i vejen for samarbejdets konkrete udvikling. Det er, som det er udtrykt af udenrigsministeren, også regeringens grundholdning, og det er jeg glad for. Jeg opfordrer stærkt til, at denne grundholdning slår igennem under de drøftelser, der føres om Genscher-Colombo-planen.

Grønlands forhandlinger om vilkårene for udtræden af EF har hidtil haft et helt utilfredsstillende forløb. Det går for det første for sendrægtigt, og for det andet er de seneste tyske krav om fiskerirettigheder ved Grønland i mange år, som udenrigsministeren har udtrykt det, uacceptable og i øvrigt udtryk for manglende forståelse for det grønlandske samfunds særlige karakter og problemer. Det er overordentlig vigtigt, at den danske regering i folketinget får stærk opbakning til afvisning af det tyske forslag, for at man kan finde frem til en rimelig løsning, som er tilfredsstillende for Grønland og for Danmark.

Jeg kan ikke se, hvad der skulle stå i vejen for det, det burde kunne ske. Ret beset er nemlig de økonomiske interesser for Vesttyskland i fortsat torskefiskeri helt, helt ubetydelige og minimale i forhold til den samlede tyske økonomi og står ikke i noget som helst rimeligt forhold til, hvad dette spørgsmål betyder for det grønlandske samfund og for det grønlandske samfunds udvikling.

Den vesttyske udenrigsminister, Genscher, lægger jo navn til bl.a. Genscher-Colombo-planen, og jeg har ved denne lejlighed som ved adskillige andre lejligheder klargjort det radikale venstres holdning til denne plan.

Jeg vil bede udenrigsministeren om over for den vesttyske udenrigsminister at gøre opmærksom på, at den holdning, som den vesttyske udenrigsminister, hr. Genscher, indtager i Grønlandsspørgsmålet, kun yderligere kan tjene til at cementere modstanden her i landet imod Genscher-Colombo-planen. Det kan kun yderligere tjene til at øge modstanden imod Genscher-Colombo-planen, når man ser, at der fra vesttysk side lægges en så uforstående og uforstandig holdning til det grønlandske spørgsmål for dagen.

Hr. Erhard Jakobsen talte om, at Genscher-Colombo-planen var miskendt. Jeg er

ikke enig. Hr. Erhard Jakobsen mente, at dette var et udtryk for visioner, en ny måde at lave europæisk politik på. Er det det? Det, vi ser i den vesttyske regerings holdning i Grønlandssagen, er i hvert fald ikke noget visionært, en ny måde at føre politik på – tværtimod. Det er det stik modsatte, det er alt for traditionelt, desværre. Jeg vil meget stærkt opfordre udenrigsministeren til over for hr. Genscher ved først givne lejlighed og ved mange lejligheder at påpege over for den vesttyske regering, at man fra dansk side ikke finder, at den vesttyske holdning er acceptabel og kan danne grundlag for en rimelig løsning af det grønlandske samfunds problemer i de forhandlinger, der foregår.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Det dagsordensforslag, som er fremsat af socialdemokratiet, kan det radikale venstre stemme for. Det er ikke just, fordi der er noget epokegørende nyt i forslaget, men man formulerer sig dog anderledes og, synes vi, mere konkret end tidligere i forhold til det, der er hovedproblemet i spørgsmålet om INF-raketterne.

Vi noterer os således, at punkt 3 nu klart kræver, at de franske og de britiske kernevåben skal tælles med. Vi er uforstående over for, at regeringen og udenrigsministeren her i dag fortsat kan mene, at det kan man undgå. Vi ved, at der ikke bliver nogen aftale, medmindre disse raketter tælles med, og som George F. Kennan skrev forleden i Politiken: »De to lande, England og Frankrig, må gøre op med sig selv, om de er medlemmer af NATO eller de ikke er det. Begge dele er umuligt.«

Det vil altså sige, at kan man ikke få disse raketter i England og Frankrig inddraget, så må man gøre, som det siges i punkt 3: søge at sammenkoble START-forhandlingerne og INF-forhandlingerne. Det er muligt, at det, som udenrigsministeren siger, kan føre til mere langvarige forhandlinger, men hellere det end afbrydelse af forhandlingerne og påbegyndelse af opstilling af nye raketter.

Dér er vi ved det andet positive punkt i dagsordensforslaget, punkt 2, der siger, at der ikke må træffes forberedelse til opstilling, så længe der forhandles. Nu har jeg hørt hr. Lasse Budtz sige, at dette dagsordensforslag ikke er i konflikt med dobbeltbe-

[Bilgrav-Nielsen]

slutningen, men jeg tager vist ikke meget fejl, hvis jeg mener, at dette punkt i hvert fald må være på kant med, hvad der står i dobbeltbeslutningen.

Det afgørende er, at socialdemokratiet nu mener, at det skal fastslås i et dagsordensforslag, at der ikke må forberedes opstilling, så længe der forhandles. Også det kan vi støtte. Vi mener, det er afgørende at man undgår flere atomraketter. Det er indlysende, at der for længst er opbygget et arsenal af atomvåben, som langt overgår, hvad der måtte være behov for. Alle ved, at begge parter er i stand til at knuse hinanden indtil flere gange, så her må vi sige, at nok er nok, at forberede opstilling af flere er vanvid. Vel foregår der opstilling af nye atomvåben andre steder i verden, og især har det interesse, hvad man foretager sig i Sovjet. Det er selvfølgelig forkasteligt, men det ændrer ikke ved det faktum, at der er opstillet nok atomvåben på begge sider til, at man kan knuse hinanden indtil flere gange.

Det radikale venstre har fra første færd taget afstand fra dobbeltbeslutningen. Vi opfordrede kraftigt den forrige regering til i december 1979 at tage afstand fra dobbeltbeslutningen. Desværre ville man ikke dengang lytte til os, så vi kan nu konstatere, at der trods alt er sket en fremgang, en forbedring, en fornuftig ændring af socialdemokratiets politik siden da. Men vi synes, det er lidt ærgerligt. Især må det være ærgerligt for socialdemokratiet, at man ikke var i stand til at træffe en sådan klarere, mere konsekvent beslutning dengang, hvor man selv havde regeringsmagten i Danmark, hvor der var socialdemokratiske regeringer i Norge, i Vesttyskland, i Holland. Så havde der været en chance for, at de problemer, dobbeltbeslutningen har rejst, ikke var blevet rejst. Vi kan som sagt støtte dagsordensforslaget.

Jeg må også her i dag – det synes jeg er vigtigt at få trukket frem – minde om, at i forhold til den dagsorden, som blev vedtaget den 8. februar i år, er der tale om en klar manifestation, en klar afstandtagen fra opstilling af nye atomvåben. Det, der er afgørende for, om en sådan beslutning får nogen betydning, er, om regeringen vil efterleve den.

Udenrigsministeren siger i sin redegørelse, at der på en række punkter er sket en opfølgning af folketingets beslutninger i dagsor-

denen af 8. februar, og det skal jeg ikke bestride. På ét punkt vil jeg dog gerne efterlyse udenrigsministerens kommentar. Det hed i det tredje »at« i den dagsorden, der blev vedtaget den 8. februar 1983, at regeringen skulle støtte realistiske bestræbelser for at få etableret atomvåbenfrie zoner, der omfatter begge sider af den skillelinje, der deler Europa. Jeg vil gerne spørge konkret: hvilke initiativer, hvilke kontakter har man taget eller er man i færd med at tage vedrørende dette emne? Det mangler jo ikke på forslag.

Man kan sige mange kritiske ting om de forskellige forslag til atomvåbenfrie zoner, fælles for dem er dog, at de må betegnes som nogle realistiske overvejelser om, hvordan man kan komme ud af det problem, som det er, at der opstilles stadig flere atomvåben. Jeg synes, det må være en klar forpligtelse for et land som Danmark, en del af det nordiske område, europæiske område, at arbejde for, at vi får oprettet atomvåbenfrie zoner.

Socialdemokratiet skal ikke skoses for, at de bevæger sig i debatten. Det er naturligt, at man gør det. Der er en kraftig bevægelse i befolkningen i debatten. Der er en klart stigende tendens til at tage afstand fra flere atomvåben, ikke bare i Danmark, i Norden, i Europa, men også i USA. De ordførere, som i dag kritiserer os for at argumentere imod opstilling af flere atomvåben, burde tænke igennem, om det nu er et holdbart standpunkt, de har indtaget.

Vi hører nu og da udtrykket, at dobbeltbeslutningen ikke alene er udtryk for, at man ønsker at øge den militære magt, men lige så meget for, at man ønsker at få manifesteret NATO-landenes sammenhold. Derfor vil man fastholde dobbeltbeslutningen. Det kan en sådan beslutning vel bruges til, men man bør nok også overveje, om den situation, at man trods en stigende modstand folkeligt og politisk begynder at opstille nye atomraketter, ikke kunne tænkes at være et meget alvorligt anslag imod sammenholdet inden for NATO. Jeg tror, at man vil komme til at opleve en fantastisk folkelig manifestation imod det, hvis man påbegynder opstilling af nye atomraketter.

Jeg skal gentage, at det radikale venstre kan opfordre til at stemme for dagsordensforslaget og kan opfordre regeringen til til punkt og prikke at efterleve dagsordensforslaget.

Steen Folke (VS):

Det er ærlig talt ikke særlig praktisk, at regeringen og socialdemokratiet af prestigemæssige grunde vælger at gøre spørgsmålet om europæiske mellemdistanceraketter til hovedpunktet under den udenrigspolitiske debat, når der umiddelbart efter skal afholdes en forespørgselsdebat, der udelukkende drejer sig om disse raketter. Det betyder dels, at en række andre udenrigspolitiske emner, som nok kunne trænge til at blive debatteret, kun bliver flygtigt berørt under udenrigsdebatten, dels at det formentlig bliver svært at få den grundige debat om atomraketterne nu, som der egentlig var brug for. Vi får i stedet en halv udenrigspolitisk debat og en halv raketdebat – alt sammen for at forhindre, at der blev for megen opmærksomhed om den raketdebat, som de to venstrefløjspartier i folketinget, SF og VS, har taget initiativ til. Det må vi så leve med.

Spørgsmålet om atomraketterne er i særklasse, det vigtigste politiske spørgsmål, folketinget i 1983 har på sin dagsorden. Atomoprustningen er i egentlig forstand et vitalt anliggende, en sag om liv eller død. Den danske regering – såvel den nuværende borgerlige som den tidligere socialdemokratiske – har et beklageligt medansvar for den NATO-beslutning fra december 1979, som lægger op til en ny og kvalitativt endnu mere farlig atomoprustning i Europa.

VS har fra starten vendt sig imod de nye Pershing II og krydsermissiler, ligesom vi har vendt os imod de SS-20-raketter, som Sovjetunionen tilsyneladende bliver ved med at fremstille og udstationere til trods for erklæringer om det modsatte. Vi mener, at tiden er kommet til at sige stop. Vi vil ikke have mere af det stads. Vi tror ikke på, at det øger vor sikkerhed – tværtimod. Vi tror ikke på, at oprustning er vejen til nedrustning. Vi tror ikke på supermagterne. Vi er modstandere af såvel NATO som Warszawapagten. Vi tror derimod på, at det folkelige oprør, som kanaliseres gennem fredsbevægelserne, kan stoppe oprustningsvanviddet. Vi går ind for en ægte nulløsning, der helt fjerner atomvåbne fra Europa og på længere sigt fra jordkloden. Men vi ved godt, at det har lange udsigter. Også på dette område støtter vi selv små fremskridt. Vi betragter socialdemokratiets dagsorden som et sådant skridt.

Det var et lidt ejendommeligt intermezzo, der udspillede sig mellem udenrigsministeren og hr. Lasse Budtz om, hvorvidt denne dagsorden kan opfattes som liggende inden for NATOs såkaldte dobbeltbeslutning. Jeg forstår, at regeringens holdning er bestemt af, hvordan socialdemokratiet vurderer dette spørgsmål. Regeringen har åbenbart ikke nogen selvstændig vurdering. For os er det ikke afgørende. Vi har hele tiden været indædte modstandere af dobbeltbeslutningen, hvis forhandlingsdel vi opfatter som et dække over USAs planer om at gennemføre en ny atomoprustning i Europa. Uanset om dagsordensforslaget med rette kan siges at ligge inden for denne beslutning eller ej, er det et skridt i den rigtige retning, og det er for os afgørende.

Under folketingets debat om atomraketter og Genèveforhandlinger den 8. februar i år opfordrede jeg stærkt socialdemokratiet til i deres dagsorden at medtage kravet om en længere forhandlingsfrist i Genève. Det ville de ikke høre tale om dengang, for godt tre måneder siden, men i dag er det med, og det er det vigtigste punkt i den socialdemokratiske dagsorden. Det er nok for meget at håbe på, at en forlængelse af forhandlingsfristen bliver over præsident Reagans lig, men at det i praksis kan spænde ben for USAs planer om atomoprustning fra slutningen af 1983, er klart. Det er efter det lille intermezzo, jeg omtalte før, endvidere nok klart, at vedtagelse af socialdemokratiets dagsorden heller ikke bliver over Schlüterregeringens lig. Det havde vi ellers ikke haft noget imod, det skal jeg ikke lægge skjul på, men vedtagelsen er vigtig i sig selv.

VS' tillid til de to supermagter kan være på et meget lille sted. Vi har ærlig talt heller ikke den store fidus til nedrustningsforhandlingerne i Genève. Hvem tror på, at præsident Reagan for alvor ønsker nedrustning? Se, hvilken prestige han har investeret i at få det gigantiske MX-raketprojekt presset igennem Kongressen! Når det alligevel er vigtigt at få forlænget forhandlingsfristen i Genève, er det naturligvis, fordi det i første omgang i det mindste vil udskyde videre atomoprustning i Europa. Vi støtter fredsbevægelsen i USA, der kræver, at begge supermagter fastfryser deres atomarsenaler som udgangspunkt for egentlig nedrustning, et forslag,

[Steen Folke]

som nu er vedtaget af et stort flertal i Repræsentanternes Hus.

Under præsident Reagan lader USA ingen i tvivl om, at det er verdens førende imperialistiske magt. USA presser de mindre NATO-lande til at deltage i optræningen af den kolde krig mod Sovjetunionen – med held i sagen om de tåbelige sanktioner mod Sovjetunionen, som også her i tinget har givet anledning til så megen debat, uden held i sagen om gasrørledningen, hvor USA trods alt trådte nogle vitale vesteuropæiske interesser for nær. I den tredje verden nøjes USA ikke med at træde nogen nær. Der tramper man om nødvendigt med militærstøvler. Lad mig blot minde om Vietnam.

Magthaverne i USA betragter Latinamerika som deres egen baghave, støtter konsekvent de mest reaktionære og brutale militærdiktaturer og undergraver de få progressive styre, der har forsøgt at vinde fodfæste i Latinamerika – med held i Chile, hvor Allende blev styrtet med bistand fra CIA, uden held i Cuba, hvor Castro stadig præsiderer trods USAs blokade, trods invasionsforsøg og andre former for chikane.

Under præsident Reagan er der sket en optræning af støtten til det ultrahøjreorienterede regime i El Salvador, som fører en desperat kamp mod en bred folkelig koalition, der kæmper for sociale reformer og menneskeværdige kår for det store flertal af befolkningen, som i dag er undertrykt af en lille overklasse.

Samtidig støtter USA med våben, officerer og penge Somozatilhængerne, der søger at vælte det sandinistiske styre i Nicaragua. USA har direkte støttet en invasion af disse folk fra nabolandet Honduras. I præsident Reagans forståelse drejer det sig om et kors-tog mod kommunismen. Vor egen udenrigsminister kan godt se, at det ikke er en kommunistisk sammensværgelse, men kamp for sociale reformer, der er på dagsordenen i Centralamerika, men han nævner ikke med ét ord USAs medansvar for undertrykkelsen.

I det sydlige Afrika er det reelt USA, der blokerer for Namibias selvstændighed ved at sammenkæde spørgsmålet med et helt andet, nemlig cubanernes tilstedeværelse i Angola. Det gav den namibianske befrielsesbevægelse SWAPOs præsident Sam Nujoma stærkt udtryk for, da han var på besøg her i København forleden.

I Mellemøsten intervenserer USA trods tak-tiske uenigheder til fordel for et mere og mere rabiat zionistisk Israel. Aftalen mellem Libanon og Israel, som udenrigsministeren hylder i sin tale, bringer lige så lidt som i sin tid Camp David-aftalen en løsning af det palæstinensiske spørgsmål et skridt nærmere, tværtimod. Danmark bør skifte side og støtte de undertrykte i stedet for deres undertrykkere i Mellemøsten. En anerkendelse af PLO burde være et selvfølgeligt første skridt på vejen, en selvstændig palæstinensisk stat det næste. Hvad mener regeringen herom?

I Tyrkiet er USA med til at holde generallerne ved magten i et regime, som krænker enhver menneskerettighed på det groveste, som selv erkender at holde titusinder af politiske modstandere indespærret, som benytter sig af omfattende tortur, og som så sent som for et par dage siden på ny har dødsdømt nogle af regimets modstandere.

For at kunne intervenere militært overalt i den tredje verden har USA opbygget et ekspeditionskorps på over 100.000 soldater, den såkaldte Rapid Deployment Force. NATO-landene inklusive Danmark har lovet at udfylde det tomrum, der måtte opstå i Europas nærhed, når USA skal på militære eventyr ude i den store verden. Det er yderst beklageligt, at den danske regering, senest ved forsvarsminister Hans Engell, har bekræftet denne støtte til den amerikanske militarisme.

Men det er ikke kun USA, der blander sig i andre landes forhold. Den anden supermagt, Sovjetunionen, har nu på fjerde år 100.000 soldater i Afghanistan. Det gav radio Moskva selv en ganske usminket fremstilling af forleden dag, da den gik agurk. Vi sender en venlig hilsen til den modige speaker og håber ikke, at der sker ham noget, efter at politiet har afhentet ham – som TV-speaker Georg Metz forleden sendte sin venlige hilsen til de boligaktivister, der fik TV-Avisen til at gå agurk, uden sammenligning i øvrigt.

VS fordømmer også den undertrykkelse, der fortsat finder sted i Polen, og som må ses på baggrund af sovjetisk indblanding gennem mange år. Vi støtter de kræfter i det polske folk, som kæmper for frie fagforeninger og for en demokratisering af det polske samfund. Vi støtter Solidaritet, og vi tager skarpt afstand fra forbuddet mod denne organisation. For VS hænger demokrati og socialisme uløseligt sammen.

[Steen Folke]

Lad mig endelig understrege, at vi ikke bryder os om sovjetiske u-både i skandinaviske territorialfarvande.

Toneangivende kredse i EF arbejder ihærdigt på at gøre EF til en tredje supermagt ved siden af USA og Sovjetunionen. VS sympatiserer ikke med disse bestræbelser. Vi mener, to er rigeligt. Vi er modstandere af det intensiverede udenrigspolitiske samarbejde, der bl. a. førte Danmark ind i de ulyksalige sanktioner mod såvel Argentina som Sovjetunionen. Vi er ikke tilhængere af, at EF skal tale med én stemme. Det bliver uvægerligt de store landes stemme.

Den såkaldte Genscher-Colombo-plan om at udvikle EF videre til en union er VS kategorisk imod, og jeg vil stærkt opfordre statsministeren til at sige fra på EF-topmødet i Stuttgart i næste måned.

Sammenfattende kan jeg sige, at VS' udenrigspolitik er antiimperialistisk. Vi solidariserer os med de undertrykte befolkningsgrupper overalt i verden, hvor de trædes under føde af magthaverne. Vi afviser det hykleri, der ligger i regeringens og de borgerlige partiers holdning. De kritiserer med rette krænkelse af menneskerettigheder og militære interventioner, som Sovjetunionen er ansvarlig for, men sætter kikkerten for det blinde øje, når USA er den skyldige. Regeringen og de borgerlige partier kritiserer med rette den sovjetiske atomoprustning, men støtter i praksis den amerikanske atomoprustning.

VS siger nej til oprustningen i både Øst og Vest. Vi siger i det hele taget nej til hykleri, også på det udenrigspolitiske område.

Inge Krogh (KrF):

Som omtalt i udenrigsministerens tale er det opmuntrende, at det er lykkedes for udenrigsminister Shultz at få en aftale i stand mellem Israel og Libanon om tilbagetrækning af de israelske tropper. Det forudsætter selvfølgelig, at der samtidig sker en tilbagetrækning af de syriske tropper og det, der er tilbage af PLO-tropperne, men der synes foreløbig ikke at være udsigter til det. Konflikten i Mellemosten, der har optaget verden siden 1945, fortsætter altså stadig. Er der overhovedet mulighed for at få løst konflikten? Mange har forsøgt, FN har vedtaget en mængde resolutioner, og også EF-landene har bidraget til det, bl. a. ved Venedigerklæ-

ringen fra 1980. Også præsident Reagans initiativ fra september er nu endt i en blindgyde, da kong. Hussein trak sig ud af drøftelserne.

Der er en almindelig enighed om, at en retfærdig og varig fred skal baseres på de principper, der er nedlagt i de to grundlæggende sikkerhedsresolutioner, nr. 242 fra 1967 og nr. 338 fra 1973. Camp David-aftalerne og fredstraktaterne mellem Israel og Egypten er netop et konkret forsøg på at føre disse grundlæggende principper ud i livet. Camp David-aftalerne burde vel nok have en langt større opmærksomhed. De førte dog til en fredstraktat og begyndende normalisering imellem Israel og Egypten – to lande, som havde været i krig 3–4 gange på 25 år, så det er nok ikke noget helt ringe resultat. Der synes ikke at være noget realistisk alternativ til Camp David-aftalerne.

Det er vigtigt at gøre sig klart, at en retfærdig og varig fred mellem Israel og dets naboer og en tilsvarende løsning af det palæstinensiske problem ikke kan nås ved politisk pression udefra. Det kan kun skabes af de direkte implicerede parter gennem direkte forhandlinger, hvor parterne respekterer hinanden. Det er det, der er sket mellem Israel og Egypten og mellem Israel og Libanon.

Israel er i den situation, at en række nabolande fortsat nægter at sætte sig til forhandlingsbordet med dem, og man har forlangt en række forhåndsindrømmelser som pris for, at de arabiske lande måske vil sætte sig til forhandlingsbordet. Israel insisterer – og med rette – på, at indrømmelser f. eks. vedrørende bosættelser på Vestbredden og i Gazastriben og i det hele taget vedrørende disse områders fremtid alene gives ved forhandlingsbordet ved direkte forhandlinger mellem de berørte parter, og Danmark bør støtte Israel i disse krav. Vi må gøre det klart for de arabiske lande, at den eneste vej til en retfærdig og varig fred med Israel, hvis det virkelige er arabernes ønske, går gennem utvetydig anerkendelse af Israels ret til at eksistere som selvstændig stat med sikre og anerkendte grænser.

Det er kristeligt folkepartis klare opfattelse, at PLO ikke på nogen måde er interesseret i en fredsordning, der indebærer Israels ret til at leve som selvstændig stat. PLO er interesseret i det geografiske område, som hedder Israel, men PLO vil omdanne dette

[Inge Krogh]

område sammen med Judæa og Samaria og kongeriget Jordan til en arabisk-palæstinensisk stat. Andet resultat kan man ikke komme til. Det er måske også det, der er skyld i, at kong Hussein ikke var interesseret i forhandlinger med PLO.

Tiden må være inde til at se, at der ikke kan skabes fred med PLO, men langt fra alle palæstinensere er PLO-sympatisører. Mange har efterhånden indset det udsigtsløse i PLOs holdninger og politiske mål. Landsbyligaerne og andre moderate og forhandlingsvenlige palæstinensere fortjener langt større opmærksomhed end PLO. Alene landsbyligaerne repræsenterer ca. 70.000 palæstinensere. Det vil med tiden blive en meget realistisk forhandlingspartner.

En løsning må være en anerkendelse af såvel israelernes som arabernes ret til at leve i disse områder, men der må findes en ordening, som indebærer, at den ene part ikke dominerer over den anden. En sådan ordening skulle det være muligt at finde på grundlag af Camp David-aftalernes princip om fuldt selvstyre for araberne i det nævnte område.

Men Mellemøsten er ikke blot et problem set i forhold til Israel, men et sted, hvor supermagterne hver for sig søger at få indflydelse. Det gælder ikke mindst omkring Den Persiske Golf med de rige oliekilder, hvor Sovjet har stærk militær opbygning, i Afghanistan, Syrien, Sydyemen og Etiopien.

Som forholdene i Afghanistan må også forholdene i Polen bekymre stærkt. Kristeligt folkeparti ser på Sovjetunionens dominerende rolle som i strid med FN-pagten. Vi mener, det må være vigtigt at udvide samarbejdet både økonomisk og kulturelt med de østeuropæiske lande for om muligt at hjælpe dem ud af afhængigheden af Sovjet.

Som den vestlige verdens ledende stormagt har USAs udenrigspolitiske indflydelse betydning for hele den vestlige verden. Kristeligt folkeparti mener, at der fortsat bør ske udbygninger og konsultationer og forhandlinger mellem USA og de vestlige samarbejdspartnere, så man kan finde holdninger i de internationale spørgsmål. Vi må sætte spørgsmålstegn ved USAs indflydelse i Mellem- og Sydamerika. Vi må sammen med udenrigsministeren håbe på, at der virkelig kommer forhandlinger i gang i dette område, så der kan komme demokratiske løsninger og

også respekt for menneskerettighederne i disse områder.

Kristeligt folkeparti må tage stærkt afstand fra det umenneskelige apartheidssystem i Sydafrika. Det hvide mindretalsstyres magtmonopoler må brydes til fordel for flertallet, og der må styres på demokratisk grundlag med lige rettigheder for alle uanset race. EF-virksomheder bør pålægges at gå foran med hensyn til løn og arbejdsforhold for deres ansatte i sydafrikanske virksomheder, og der må lægges vægt på, at EF-virksomhederne nøje overholder ILO-bestemmelserne. Sydafrikas ulovlige tilstedeværelse og kontrol med Namibia må bringes til ophør. Kristeligt folkeparti støtter den Namibiaplan, som er vedtaget af FNs Sikkerhedsråd på initiativ af en række vestlige lande.

Som udenrigsministeren har sagt, har vi allerede haft en u-landsdebat, og jeg vil derfor ikke gå nærmere ind på det emne. Kristeligt folkepartis forhold til u-landspolitik er velkendt. Vi ønsker, at den del af bruttonationalproduktet, der bruges til u-landsbistand, så hurtigt som muligt bringes op på 1. pct., og jeg ser med tilfredshed, at den sidste u-landsdebat resulterede i, at der ikke længere er en fastfrysning af bidragene til UNDP.

Ingerlise Koefoed (SF):

I går havde vi her i folketinget besøg af to repræsentanter for mødrene og bedstemødrene fra Plaza de Mayo. Det er de argentinske kvinder, der gennem demonstrationer og under stor personlig offervilje modigt sætter alt ind på at finde ikke bare deres egne forsvundne børn og børnebørn, men alle de mange mennesker, som er forsvundet, slettet fra jordens overflade af juntastyret. Mødet med de to bedstemødre var meget bevægende og meget oplysende, og det rejste selvfølgelig hos nogle af os nogle spørgsmål, som jeg gerne vil give videre til udenrigsministeren.

I de sidste par år har der her i landet den sidste torsdag i hver måned været en demonstration foran den argentinske ambassade, og i vinter var der en særlig protestmarch af danske bedstemødre fra Kongens Nytorv til den argentinske ambassade. Både de månedlige demonstrationer og den specielle bedstemøderdemonstration har tre formål. De vil henlede den danske befolknings opmærk-

[Ingerlise Koefoed]

somhed på de grusomme ting, der sker med børn og voksne i Argentina, de vil vække den til protest. De vil protestere over for Argentina, og de vil vise de demonstrerende mødre og bedstemødre fra Plaza de Mayo solidaritet og medfølelse. Det er mennesker af meget forskellig observans, der deltager i demonstrationerne. I den særlige bedstemøderdemonstration var der mange kvinder, som aldrig før havde prøvet at gå i demonstration, som aldrig havde troet, at de ville gå i demonstration, men som følte dette spørgsmål på én gang så enkelt, så let forståeligt og så påtrængende, at de var nødt til at gå med i demonstrationen. Det er godt med disse demonstrationer. Det er vigtigt, at de fortsætter, og det er vigtigt, at mange tilslutter sig dem.

Mit spørgsmål til udenrigsministeren er: hvad gør den danske regering officielt for at protestere? Og hvad vil man gøre nu, hvor de partier, der stiller op til det kommende argentinske valg, alle har lovet, at de vil arbejde på at finde de forsvundne og bringe overlevende forsvundne børn sammen med deres familier igen? Kvinderne i går var bange for, at juntaen ville slette alle spor efter sig, så det ikke bliver muligt at finde nogen, hverken levende eller døde. Kan vi sammen med andre lande gøre noget for at sikre, at dette ikke sker, og vil Danmark og den danske udenrigsminister efter det argentinske valg være med til at holde de partier i Argentina, som har lovet at forfølge sagen, fast på deres løfter?

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg skal gøre et par betragtninger om ministerens bemærkninger vedrørende EF-samarbejdet. Bemærkningerne kan ikke siges at være særlig fyldestgørende. Man kan have en begrundet formodning om, at dette skyldes, at Danmark i øjeblikket er enormt presset i EF. De paradisiske tilstande, der blev spået i 1972, synes at være afløst af en tilstand, hvor de påståede økonomiske fordele er stærkt på retur, og hvor Danmark på stadig flere områder står i en isoleret position.

Under forhandlingerne om en fælles fiskeripolitik blev Danmark påtvunget en løsning, som har en række negative konsekvenser for dansk fiskeri og beskæftigelsen i fiskeindustrien. Det var vores opfattelse dengang, at

spørgsmålet om det vesttyske torskefiskeri ved Grønland blev løst i den forstand, at den kvota, der blev tildelt vesttyskerne i efteråret 1982, var en engangsforeteelse, som ikke kunne danne præcedens. Det er derfor beklageligt, at vesttyskerne fortsat fisker løs ved Grønland, og det er med forundring, vi kan konstatere i dagspressen, at vesttyskerne i forhandlingerne om Grønlands udtræden gør krav på langvarige fiskerirettigheder ved Grønland. Regeringens modstand mod disse krav er prisværdig, men jeg håber, at det kan slås fast med 100 pct. sikkerhed, at vesttyskerne ikke kan argumentere for deres krav ud fra fiskeriaftalen fra januar måned.

De fremsatte forslag fra EF-Kommissionen om en ny finansiering vil ramme Danmark hårdt. Det ved vi. Regeringen har sagt fra, o.k., men vi mangler nogle bud på, hvordan regeringen vil undgå at komme i samme isolerede position som i fiskerikonflikten.

Den danske isolation præger også forhandlingerne om den såkaldte Genscher-Colombo-plan. EF-modstanderne kunne for nylig offentliggøre den tekst, som man hidtil har forhandlet sig frem til. Det var på mange måder en bemærkelsesværdig tekst, og det var også en overordentlig ubehagelig tekst. En række formuleringer er relativt uforpligtende, det indrømmer jeg, og der er en række danske forbehold, men det forhindrer ikke, at Danmark har accepteret formuleringer om, at Europa skal tale med én stemme i udenrigspolitikken, at fælles kulturpolitik skal inddrages, at EF-Parlamentet skal opvurderes, at der skal være mere samarbejde om uddannelsespolitik.

De velkendte flommeeuropæiske formuleringer er talrige i denne tekst. På to punkter er der imidlertid tale om skred i forhold til tidligere positioner. Det gælder forhold omkring det europæiske politiske samarbejde. Som bekendt skete der allerede et skred heri ved den såkaldte Londonerklæring fra oktober 1981. Her blev EF-Kommissionen direkte inddraget fuldt ud på alle planer i EPS, og det blev accepteret, at man i EPS kan tale om politiske aspekter af sikkerhed.

Den daværende regering underbetonedede dengang disse spørgsmål. Hr. Kjeld Olesen sagde dengang, at Kommissionens deltagelse ikke betød noget særligt, fordi det skete inden for rammerne af dens traktatmæssige beføjelser. Ifølge den tekst, som nu er kom-

[Holger K. Nielsen]

met frem, skal Kommissionen deltage i tilføjeelse til de traktatmæssige beføjelser. Der er altså tale om en udvidelse af Kommissionens beføjelser i forhold til EPS, og det siges nu, at politiske og økonomiske aspekter af sikkerhedspolitik skal inddrages.

Når vi ved, at stærke kræfter i EF-Parlamentet og i EF-Kommissionen vil indsmugle militærpolitik i EF gennem våbenindkøb og militært teknologisk samarbejde, er det tildrende nødvendigt, at det klargøres positivt i teksten, at økonomiske aspekter af sikkerhedspolitik ikke omfatter disse spørgsmål.

Jeg hørte med interesse på hr. Arentofts betragtninger om Genscher-Colombo-planen og kunne forstå, at fremskridtspartiet ville kræve denne plan til folkeafstemning, hvis den blev vedtaget. Jeg vil godt høre hr. Arentoft svare på, om det også gælder den tekst, der ligger der i øjeblikket.

Jeg vil til sidst gøre et par bemærkninger om socialdemokratiets rolle i denne forbindelse. Jeg må indrømme, at der har været en positiv udvikling i den socialdemokratiske EF-politik, og jeg har bemærket, at socialdemokratiet agter at lægge sig mellem flomme-europæerne i de borgerlige partier og så de egentlige modstanderpartier. Dette betyder bl.a., at socialdemokratiet af alle kræfter vil modsætte sig den europæiske union. Det er helt fint, men skal det have nogen troværdighed overhovedet, må konsekvensen være, at socialdemokratiet med alle kræfter modsætter sig Genscher-Colombo-planen – også den tekst, hvorom der indtil nu er opnået enighed. Jeg håber derfor, at vi snarest muligt kan få et helt klart svar på, hvordan socialdemokratiet vil stille sig til denne tekst.

Robert Pedersen (S):

Ethvert nok så uerfarent medlem af dette høje ting ved, at politiske beslutningsprocesser ofte indeholder en ubehagelig modsætning mellem den grundlovskrævede samvittighed, overbevisning og livsholdning på den ene side og hensynet til det politiske parti, man er valgt for, på den anden side. Jeg tror også, at flertallet af medlemmerne i denne sal har så stor ydmyghed med hensyn til deres egen formåen, at de må indrømme, at de skylder deres parti, dets historie og dets resultater, at de overhovedet har sæde i tinget.

Det gør jeg. Jeg har ikke noget ønske om at vifte med et hvidt flag.

Men jeg har med meget lidt glæde set hen til denne dag, fordi jeg ikke synes, at det dagsordensforslag, som mit parti har fremsat, indeholder den nødvendige kontinuitet imellem den politik, som den tidligere regering førte, hvad de tidligere ansvarlige ministre og ordførere har sagt, og så det, der kommer til udtryk i denne dagsorden.

Det er klart, at heller ikke udenrigspolitik er statisk. Jeg tror også, medlemmer af regeringen vil indrømme, at det er muligt, at vi med én stemme bliver nødt til at sige, at forhandlingerne må forlænges. Men hvis man lader den røst lyde, så længe forhandlingerne ikke er tilendebragt, kan man så forvente, at de ansvarlige forhandlere med seriøsitet skal forhandle? Enhver, der har det mindste kendskab både til forhandlinger her i huset, til arbejdsmarkedsforhandlinger og til andre forhandlinger, ved, at hvis ikke der er et skæringspunkt, der venter forude, så vil der på den ene eller den anden side være utallige motiveringer for at udskyde den beslutning, der er nødvendig.

En tredje årsag til, at jeg undlader at stemme, er, at jeg må indrømme, at det er mig meget ukært, at den brede enighed, der har været om dansk udenrigspolitik, i hvert fald har fået et grundskud. Hvis 5 millioner mennesker skal kunne tale med én røst, der kan høres, forstås og accepteres, må der i dette høje ting være bred enighed. Regeringen har erklæret, at den vil leve med det. Det vil jeg da godt anerkende regeringen for, men jeg er bange for, at der sidder nogle politiske torne i vores udenrigspolitiske kød, således at det fremover, uanset hvem der sidder på ministerbænkene, bliver vanskeligere og vanskeligere at få den opslutning, der gør, at vores fædreland nyder respekt ude i verden.

Derfor kan jeg ikke stemme for dagsordensforslaget.

Jeg skal indrømme, at jeg glæder mig ikke til tiden efter denne debat. Jeg forudser, at hr. Steen Folke og hr. Gert Petersen og andre vil klappe visse socialdemokrater anerkendende på ryggen, hvad vi jo ikke er forvænt med i udenrigspolitisk henseende. Jeg kommer ikke til at savne den anerkendelse, og jeg vil sige til hr. Gert Petersen, der forstår, hvad det handler om, hvad Camus i sin

[Robert Pedersen]

tid sagde i en lignende udenrigspolitisk diskussion:

Den, der kender situationen og alligevel tænker heroiske tanker herom, ham eller hende vil jeg hellere beundre på afstand. De tilhører ikke min slægt.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er stillet mig forskellige spørgsmål under debatten, som jeg først skal besvare.

Jeg kan bekræfte over for hr. Ole Bernt Henriksen, at regeringen anser det for at være en vigtig opgave at styrke Den internationale Valutafond.

Hr. Bilgrav-Nielsen rejste spørgsmålet om, hvad vi har gjort for at støtte de realistiske bestræbelser på at etablere atomvåbenfri zoner. Hr. Bilgrav-Nielsen har ret i, at det ikke har skortet på forslag. Jeg er blot uenig med hr. Bilgrav-Nielsen, der mener, at der er kommet realistiske forslag frem. Regeringen har endnu ikke set nogen realistiske forslag, og i den vurdering er vi fuldt på linje med de vurderinger, der blev lagt frem af den tidligere regering.

Fru Ingerlise Koefoed spørger, hvad regeringen har gjort for at deltage i reaktionerne i anledning af de demonstrationer, der foretages af bedstemødrene fra Plaza de Mayo. Jeg kan oplyse, at den danske regering til stadighed sammen med de andre EF-lande foretager protester mod menneskerettighedssituationen i Argentina. Vi har senest gjort det, da den argentinske regering meddelte, at de forsvundne personer nu må anses for at være døde. Det siger sig selv, at vi vil fortsætte med de protester, og vi respekterer dybt den indsats, som blev beskrevet i fru Ingerlise Koefoeds indlæg her.

Hr. Holger K. Nielsen var først inde på det vesttyske fiskeri ved Grønland, og jeg skal dele beklagelsen af, at der foregår fiskeri. Det er beklagelser, som den danske regering også fremfører over for den vesttyske. Jeg kan berolige hr. Holger K. Nielsen med, at den aftale om en fælles fiskeripolitik, som blev truffet i januar, såvel som den ad hoc-aftale, der mellem Danmark og Grønland på den ene side og Vesttyskland på den anden side blev truffet i september sidste år vedrørende sidste års torskefiskeri ved Vestgrønland, ingen af disse aftaler ændrer en tøddel på den juridiske situation omkring det vesttyske

fiskeri ved Grønland. De spiller overhovedet ingen rolle i denne sammenhæng.

Hr. Holger K. Nielsen prøver at bygge videre på de myter, der er skabt omkring Genscher-Colombo-planen af EF-modstanderne. Hr. Holger K. Nielsen mener at have fundet to skred i den danske holdning i det dokument, der er blevet offentliggjort i EF-modstandernes blad, Det ny Notat. For det første skulle der være tale om, at Kommissionens deltagelse i det europæiske politiske samarbejde er i strid med, hvad der er foregået hidtil. Det er ikke tilfældet, det har jeg allerede forklaret hr. Holger K. Nielsen. Der er tale om, at Kommissionen er associeret det europæiske politiske samarbejde. Associeret vil sige, at man f.eks. ikke deltager, når der skal etableres en consensus. Der er altså ikke tale om nogen udskridning.

Det andet drejer sig om, at man diskuterer politiske og økonomiske aspekter af sikkerhedspolitikken. Det er der heller ikke noget nyt i, og det ændrer for øvrigt ikke noget ved den kendsgerning, som jeg tror alle i denne sal er enige i, at forsvarspolitik ikke hører hjemme i EF. Det hører efter regeringens opfattelse hjemme i NATO.

Efter at have besvaret spørgsmålene vil jeg da gerne følge hr. Lasse Budtz' opfordringer og koncentrere mig om de områder, hvor der er enighed. Jeg vil gerne glæde mig over, at der har vist sig under debatten i dag at være enighed om brede linjer i dansk udenrigspolitik på de 90-95 pct. af udenrigspolitikens område, som hr. Lasse Budtz gjorde opmærksom på i sit indlæg. Det har glædet mig at notere den brede enighed om de store linjer på en lang række områder. Men desværre må man også konstatere, at enigheden ikke er helt så stor, som den var for et år siden.

Det er jo sikkerhedspolitikken, der kommer ind i billedet dér. Jeg vil gerne kvittere for hr. Lasse Budtz' bemærkning om motiver og sige, at regeringen tvivler heller ikke på, at socialdemokratiet har de samme mål som regeringen, nemlig at standse oprustningen. Det er da altid rart at kunne føre en politisk debat på den måde, at man ikke er i tvivl om hinandens motiver. Jeg må bare beklage det manglende fodslag, der nu er, når det drejer sig om midlerne, vi anvender, selv om jeg også er glad for, at hr. Lasse Budtz understreger endnu en gang, at socialdemokratiet

[Udenrigsministeren]

ikke ser noget alternativ til dansk NATO-medlemskab.

Men hr. Gert Petersen sagde noget, der var meget centralt, når det netop drejer sig om NATO-kredsen. Hr. Gert Petersen sagde: hvis også Danmark bryder ud, vil flere lande følge efter os; der hviler derfor et umådeligt stort ansvar på os.

Det er vist nogenlunde ordret citeret. Jeg er enig i betagningen, men jeg når til en slutning, som er den stik modsatte af hr. Gert Petersens. Jeg mener, at det er farligt, hvis vi svigter alliancen, hvis vi bryder kredsen og trækker andre med os. Vores indflydelse i NATO-kredsen skal vi udøve igennem konsultationer med vore allierede, ikke ved, at vi udstøder politiske erklæringer om, at man nu skal til at gå ind på modstandernes argumenter i en uhyre vanskelig forhandlingssituation.

Derfor er det vigtigt, at der ikke skabes tvivl om, at Danmark fortsat støtter NATOs dobbeltbeslutning, hvis formål netop har været at styrke de ægte fredsbestræbelser. I den forbindelse vil jeg takke hr. Lasse Budtz for hans erklæring om, at socialdemokratiet ikke har opgivet sin støtte til NATOs dobbeltbeslutning, og at dagsordensforslaget fra socialdemokratiet efter partiets opfattelse er i overensstemmelse med dobbeltbeslutningen. Det er klart, at dette må være et helt afgørende punkt for regeringen, for det forhold, at der altså fortsat er et meget stort flertal i folketinget, der går ind for dobbeltbeslutningen, sætter mig jo i den situation, at jeg kan fortsætte den støtte, som denne og tidligere regeringer i NATO har givet til dobbeltbeslutningen, og at jeg ikke hindres heri, når jeg nu formentlig skal fremføre de synspunkter, som dagsordenen i øvrigt indeholder.

De synspunkter, der står i dagsordenen, må jeg sige, er ikke overalt lige klart formuleret. Jeg forstår på hr. Lasse Budtz, at når man taler om fastfrysning, så er der tale om gensidighed. Det kunne man måske nok have sagt lidt tydeligere. Jeg kan ikke forstå, at man fra forslagsstillernes side ikke har følt noget behov for at klargøre gensidigheden i dette fastfrysningforslag, og at man ikke har følt noget behov for at sige rent ud, at det nu er nødvendigt, at Sovjetunionen indstiller sin fortsatte opstilling af mellemdistancevåben og forberedelser hertil, al den stund det jo er Sovjetunionen, der opruster for fuld kraft og

har gjort det igennem længere tid. Jeg må forstå på hr. Lasse Budtz, at dette element, altså Sovjetunionens oprustning, naturligvis må indgå i kravet om fastfrysning, mens der forhandles.

Når det drejer sig om punkt 4, så er vi enige. Det første mål bør være at sikre sådanne reduktioner af de sovjetiske SS-20 raketter, at vi helt undgår den vestlige opstilling. Det er jo det, der beständig har været hensigten med dobbeltbeslutningen. Så vi er ganske enige i det punkt.

Alligevel må regeringen advare folketinget imod at vedtage dagsordensforslaget. Det vil efter regeringens bedste skøn ikke fremme forhandlingerne i Genève, og det vil risikere at kunne begrænse Danmarks muligheder for at øve indflydelse i denne sag. Som jeg sagde før: indflydelse får man ikke ved i fuld offentlighed at fremsætte den slags erklæringer. Det får man gennem et loyalt samarbejde med sine allierede. Det er netop dette nære samarbejde med vore allierede, som allerede har givet resultater, det vil jeg gerne minde om.

Men som nævnt, skaden ved dagsordensforslaget begrænses væsentligt ved, at jeg ikke bringes i den situation at skulle indtage en ny og afvigende holdning i NATO, når det drejer sig om Danmarks grundlæggende støtte til NATOs dobbeltbeslutning.

Lasse Budtz (S):

Jeg er lidt bekymret over, at ministeren heller ikke i sit andet indlæg nævnte Tyrkiet. Jeg vil godt spørge ministeren, om det skal tages som et tegn på, at man lægger mindre vægt på det tyrkiske spørgsmål, end man hidtil har gjort. Regeringen har jo overtaget den foregående regerings politik på dette område, og det har vi hidtil være glade for.

Jeg er også lidt bekymret over, at ministeren ikke nævnte – i anden omgang i hvert fald – spørgsmålet om de atomvåbenfrie zoner. Jeg ved godt, at der i højre regeringer i Norden er en anden grundlæggende holdning til zoneproblematikken end i socialdemokratiske regeringer, men jeg vil altså meget gerne fremhæve socialdemokratiets ønske om, at denne sag ikke blot lægges hen på en hyld.

Socialdemokratiet er naturligvis også ked af, at der er et manglende fodslag. Fodslaget

[Lasse Budtz]

kunne jo meget hurtigt genetableres ved, at regeringspartierne støttede vores dagsordensforslag, men jeg kan forstå, at det ikke er helt så meget muligt, som vi godt kunne ønske det.

Jeg vil gerne bekræfte over for ministeren i anledning af ministerens andet indlæg, at vi helt klart ikke ønsker at svigte alliancen. Det kan jeg godt gentage, og jeg gør det gerne. Men jeg vil på den anden side også gerne sige, at vi ikke mener, at vi, fordi vi er medlemmer af alliancen, automatisk skal sluge alt, hvad der kommer derfra. Det kan ikke være så ejendommeligt, at 16 lande ikke altid kan være fuldstændig enige om alt – for slet ikke at tale om, at samtlige partier i alle 16 lande ikke kan være enige om alt. Det synes jeg ligger i sagens natur.

Vi mener, at dagsordenens synspunkter kan fremhæves inden for dobbeltbeslutningen. Det fastslår jeg også gerne igen på ministerens foranledning.

Jeg vil også gerne sige, at der ikke bør være tvivl om socialdemokratiets opfattelse af gensidigheden. Det er klart, at vi selvfølgelig forventer tilbageholdenhed på begge sider, altså også den sovjetiske, og hvis de amerikanske statistiske oplysninger om SS-20ernes antal er rigtige, forstås vi ganske enkelt ikke, at denne opstilling fortsætter. Vi mener, at det ville være en god forhandlingsbaggrund, hvis Vesten stoppede sine forberedelser, for derved blev Vestens tilbud om en nulløsning jo langt, langt mere troværdigt. Vi mener, at Vesten har styrke på enhver måde til at gå foran med initiativerne, men sandelig ikke mindst af den grund, at der set fra ethvert strategisk, militært perspektiv ikke er nogen som helst grund til at opstille de 572 raketter. Det er – og det tror jeg ministeren er enig med mig i – et politisk problem og ikke et militært.

Ministeren siger også, at han – som vi hørte – fraråder medlemmerne af tinget at stemme for dagsordenen, for den får alligevel ingen indflydelse på den udvikling, vi gerne ser. Det er jeg ikke så enig i. Jeg er helt enig i, at det er meget begrænset, hvad et dansk parlament alene kan gøre, og hvad en gruppe danske partier alene kan gøre, men det er da en kendsgerning, at flere landes, selv flere små landes parlamenter i fællesskab kan gøre meget, og der er ingen som helst tvivl om, at de socialdemokratiske partier – med eller

uden Frankrig og de to italienske – kan gøre meget og agter at gøre meget i forbindelse med denne sag.

Hr. Ole Bernt Henriksen stillede mig nogle direkte spørgsmål, som jeg skal prøve at besvare. F.eks. spurgte hr. Ole Bernt Henriksen mig: hvad gør vi i det hele taget i den vestlige verden, hvis Sovjet trækker tiden ud? Det er naturligvis et fuldt ud relevant spørgsmål, som vi andre også har spekuleret på svaret til. Vort umiddelbare svar, som vi i øvrigt har formuleret ved en tidligere lejlighed og også i det 10 punkts program, som jeg er helt sikker på at hr. Ole Bernt Henriksen vil huske, er, at vi bliver nødt til at tage stilling til det problem, når det opstår. Hvis der intet som helst foregår, er det klart, at så opstår der en ny situation, også rent politisk, og den må vi så tage stilling til, og vi må tage stilling til, hvornår vi skal gøre det. Men vi må prøve at pufte til udviklingen. Det er selvfølgelig logisk, at hvis vi intet gør, sker der ingenting. Vi vil gerne være med til at pufte til udviklingen, som jeg sagde – i samarbejde med andre socialdemokratiske partier, men meget, meget gerne også i samarbejde med andre partier af en helt anden farve.

Hr. Ole Bernt Henriksen var også inde på spørgsmålet om sammenkoblingen. I den forbindelse vil jeg gerne gøre opmærksom på, at det er en meget gammel idé, som har været drøftet mange gange, og mange amerikanske eksperter er af den opfattelse, at den må komme før eller siden.

I det hele taget synes jeg, at der for øjeblikket kan spores meget skarpe tendenser til en opløsning i de vestlige lande omkring dobbeltbeslutningen og navnlig omkring opstillingen. Jeg er enig med hr. Gert Petersen i, at tilkendegivelsen fra den forhenværende vesttyske forbundskansler Helmut Schmidt, der med nogen ret udlægges som faderen til dobbeltbeslutningen, er af ganske overordentlig stor interesse – og formentlig også indflydelse – og demonstrerer den udvikling, der er i gang.

Over for hr. Arne Christiansen vil jeg gerne henvise til det, jeg allerede har sagt om gensidigheden. Hr. Arne Christiansen rettede et direkte spørgsmål til mig. Der skal altså ikke være tvivl om vores gensidighedsprincip, hvis jeg må have lov at sige det sådan.

Når hr. Bilgrav-Nielsen mener at kunne konstatere en meget væsentlig udvikling i

[Lasse Budtz]

den socialdemokratiske holdning til dette problem, så vil jeg bede ham venligst huske, at det dog var den socialdemokratiske regering, som forsøgte at udskyde dobbeltbeslutningens definitive vedtagelse i december 1979 ved at foreslå i hvert fald en udskydelse på et halvt år ud fra den betragtning, at man så håbede at kunne fremkalde øjeblikkelige forhandlinger. Jeg erkender ganske klart, at hvis der f.eks. var kommet et signal fra sovjetisk side, så havde vi måske haft større chancer for at komme igennem med det dengang. Det lykkedes ikke at fremkalde et signal. Alligevel mener vi, at forslaget var rigtigt.

Jeg er enig med hr. Bilgrav-Nielsen, når han siger, at denne sag i dens egentlige, fundamentale, langvarige gennemførelse kan skade NATO langt mere, end den gavner. Den kan direkte skade NATOs folkelige opbakning.

Blot én lille bemærkning til, hr. formand. Jeg lyttede selvfølgelig som sædvanlig med stor interesse og glæde og forventning til hr. Erhard Jakobsens altid fornuftige indlæg – et nyt af dem. Jeg må sige, at jeg især synes, det var en utrolig morsom vittighed at sige, at oprustning betyder ingenting, nej, det, det hele drejer sig om, er, hvad der sker i Europa-Parlamentet, hvorimod det er fuldstændig ligegyldigt, hvad dette parlament siger. Det var alle tiders vittighed, hvis det bare ikke var så dybt tragisk.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg lagde mærke til, at VS' ordfører var omhyggelig som sædvanlig, uhyre omhyggelig, med også at få nogle fordømmelser af Sovjetunionen med. Men for god ordens skyld må jeg gøre opmærksom på, at hvis man prøver at sammenligne De Forenede Stater og USSR, hvilket man i visse kredse har en hang til, så skal man nok lige huske, at De Forenede Stater ikke i øjeblikket holder Afghanistan og de østeuropæiske lande besat.

Hr. Lasse Budtz gav mig ret i, at der er nogle problemer med, at Sovjetunionen kunne finde på at trække tiden ud. Hertil siger hr. Lasse Budtz: så er der en ny situation – og i mellemtiden skal man skubbe på udviklingen. Jeg vil gerne spørge: hvis en modpart trækker tiden ud, hvornår opstår så den nye

situation? Er det om et halvt år eller om et helt år? Er der et punkt, hvor man kan konstatere, at nu er der altså en ny situation?

Jeg vil også gerne spørge – og jeg mener virkelig dette meget alvorligt –: mener hr. Lasse Budtz, at hvis vi f.eks. om 2 måneder konstaterer, at Sovjetunionen trods det dagsordensforslag, som måske bliver vedtaget herinde i dag, har opstillet yderligere 100 SS-20ere, så er der opstået en ny situation? Jeg synes, det er rart at få at vide, for så kan det være, at vi alligevel nærmer os det forslag, som hr. Lasse Budtz og udenrigsministeren har talt om.

Gert Petersen (SF):

Først vil jeg godt henlede opmærksomheden på, at vi i slutningen af denne måned og begyndelsen af næste måned skal have nogle særdeles vigtige ministermøder i NATO. Det er, så vidt jeg kan se, formelt set de sidste møder, inden udstationeringen begynder, hvis der ikke er truffet anden beslutning, som bremser udstationeringen, eller hvis der ikke pludselig opstår en overraskende positiv situation i Genève. Derfor er det naturligvis overordentlig vigtigt, hvad Danmark meddeler på disse møder i NATO i den allernærmeste fremtid. Jeg må gå ud fra, uanset om dette dagsordensforslag, som bliver vedtaget her, falder inden for eller uden for rammerne af dobbeltbeslutningen – jeg skal komme tilbage til spørgsmålet om et øjeblik – at regeringen, hvis den beslutter sig til at fortsætte som regering trods denne dagsorden, så også meddeler disse ministermøder, at dette er den opfattelse, som det danske folketing har. Jeg tror ikke, man rent statsretligt plejer at meddele, at det er altså en opfattelse, som kun flertallet i det danske folketing har. Det er det danske folketings opfattelse, hvis denne dagsorden bliver vedtaget, og jeg går ud fra, at det bliver meddelt videre.

Heraf fremgår altså, som det udtrykkeligt er fastslået i punkt 1, at det danske folketing går ind for en forlængelse af forhandlingerne, hvis der ikke er kommet et resultat inden den frist, som man tidligere havde fastsat, altså udgangen af dette år.

Det fremgår af dagsordenen, at det er det danske folketings opfattelse – jeg er sikker på, at dagsordenen bliver vedtaget – at de fransk-britiske styrker skal tælles med, og at

[Gert Petersen]

der skal forhandles med det mål at opnå en sådan reduktion af de østlige mellemdistanceraketter, at man helt kan afblæse udstationeringen af raketterne på denne side.

Det er som sagt meget afgørende møder. Udenrigsministeren og jeg er enige om, hvad implikationerne, følgerne, af en sådan dansk holdning kan være, men jeg forstår ikke udenrigsministerens frygt for sådanne følger. Jeg mener, at sådanne følger vil, om jeg så må sige, give freden, afspændingsmulighederne en chance i stedet for den dødsførelse, som man i øjeblikket er inde på.

Jeg deler Helmut Schmidts opfattelse af den amerikanske forhandlingsfacon i Genève. Helmut Schmidt sagde udtrykkelig, at han efterhånden tvivlede på, at amerikanerne forhandlede seriøst. Jeg forstår, at udenrigsministeren på dette punkt ikke er enig med Helmut Schmidt, som han ellers beundrer så højt og tidligere har citeret her med megen tilslutning. Jeg synes, man bør lytte til Helmut Schmidt og netop på den baggrund tage et initiativ som det, der her er ridset op – og være glad for, hvis et sådant initiativ gør indtryk og forhandlingslinjen bliver ændret i overensstemmelse dermed – i stedet for blot at udvise en blind tillid og tilslutning til den amerikanske forhandlingsstrategi, som altså den tidligere vesttyske forbundskansler efterhånden har svært ved at opfatte som seriøs.

Jeg vil sige følgende om forholdet til dobbeltbeslutningen. SF var og er imod dobbeltbeslutningen. Vi mener ikke, at den burde være truffet. Vi mener – ligesom i øvrigt den græske premierminister, Papandreou – at man burde være gået ind i forhandlinger dengang for at få Sovjet til at reducere deres mellemdistanceraketter, men uden at true med opstilling af mellemdistanceraketter på vor side. Vi mener, at det havde været muligt. Men nu er den der altså, denne dobbeltbeslutning, og den ene halvdel af beslutningen er faktisk et forhandlingstilbud. Det kan være hyklerisk, det kan være ærligt – vi kan alle sammen diskutere, hvad meningen med det var – men det er der. Naturligvis strider det ikke mod dobbeltbeslutningen at forlange, at forhandlingsstrategien skal udformes på en bestemt måde, og det er det, der er tilfældet med dette dagsordensforslag.

I dobbeltbeslutningen, som vi nu har hørt så meget om, og som der måske ligefrem opstår myter om, er der faktisk ikke fastsat no-

gen tidsfrist. Der er ikke antydning af tidsfrist i beslutningen fra december 1979. Man kan såmænd sige, at dobbeltbeslutningen har været krænket lige fra det øjeblik, forhandlingerne begyndte, for ifølge dobbeltbeslutningen skulle forhandlingerne udtrykkelig – det står i beslutningen – foregå inden for rammerne af SALT III. Det kunne altså ikke lade sig gøre, fordi den amerikanske præsident, den nye præsident, ikke ville ratificere SALT II, og dermed blev der ingen SALT III-forhandlingsrammer.

I den forbindelse må jeg også sige til hr. Ole Bernt Henriksen, som var ked af sammenblandingen af forhandlingerne om de strategiske våben og så disse taktiske våben her i Europa, at denne mange gange omtalte dobbeltbeslutning forudså altså en sådan sammenblanding under forhandlingsforløbet, idet det var henvist til SALT II, netop af denne grund, fordi man ikke ville foretage en alt for skarp skelnen, hvad man – det vil jeg sige, uanset at jeg var uenig i beslutningen – givetvis havde ret i, da den nuværende forhandlingsform er temmelig ulykkelig set fra ethvert synspunkt.

Der er altså ingen tidsfrister i dobbeltbeslutningen i forhandlingsdelen. Der er oven i købet en henvisning til SALT III, som man ikke har taget hensyn til. Der er ingen, der kan hævde, at denne dagsorden i og for sig undsiger dobbeltbeslutningen. Den lægger op til en anden forhandlingsstrategi.

Men det gør den til gengæld også, hr. udenrigsminister. Den lægger op til en anden forhandlingsstrategi og er et pålæg til regeringen om at sige til NATO og amerikanerne, at nu må de forhandle på en anden måde, på andre præmisser, både når det drejer sig om tidsfrister, som er blevet fastlagt langt senere end dobbeltbeslutningen, når det drejer sig om, hvad man skal regne med, nemlig de britisk-franske atomvåben, og også i en vis forstand, når det drejer sig om selve målsætningen, nemlig nul udstationering på denne side og en kraftig reduktion på den anden side.

Arentoft (FP):

Et par bemærkninger til nogle af de faldne udtalelser.

Hr. Erhard Jakobsen sagde, at vi skulle snarere prøve at se på – fremfor at sikre pen-

[Arentoft]

ge til vore danske fiskere og landmænd – hvorledes vi kunne gøre noget for EF. Jeg er helt sikker på, at hr. Erhard Jakobsen er klar over, at Danmark er i en alvorlig økonomisk situation, vi skal spare, vi skal skære ned. Der er nogle, der mener, vi skal sætte vores u-landshjælp op, men vi skal da vel ikke til at føre socialhjælpspolitik over for andre EF-lande.

Hr. Holger K. Nielsen stillede mig det spørgsmål, om fremskridtspartiet, hvis Genschers-Colombo-planen stod for udførelse eller blev udført, ville kræve en folkeafstemning. Det kan jeg besvare med et klart ja. Det mener vi er et så stort indgreb i dansk suverænitet, at vi vil forlange en folkeafstemning.

Jeg føler trang til at sige tak til fru Ingerlise Koefoed, fordi hun tog bedstemødrene fra Plaza de Mayo med ind i debatten i dag. Det var et betagende møde i går, og det er fantastisk, hvad de foretager sig med ikke-voldelige midler for at prøve at finde de forsvundne børn og pårørende. Det er den slags ting, der kan ske og stadig væk sker rundt om i verden. Heldigvis sker det ikke i vores land endnu, men det skal vi være taknemlige for, og vi skal være rede til at forsvare alle de goder, vi har.

Jeg kan altså ikke nære mig for at sige til hr. Lasse Budtz, at jeg synes, det er det rene hykleri, når man bliver ved med i enhver debat af denne art at komme med dette, som jeg kalder »sukker«, ved at sige at der ikke er noget alternativ til NATO. Hvis det er socialdemokratiets holdning, så kan jeg ikke forstå, at man ligefrem indefra som medlem af NATO prøver at modarbejde NATO. Det finder jeg er virkelig hyklerisk.

Ligeledes sagde hr. Lasse Budtz i sit første indlæg, at han gerne ville henlede opmærksomheden på den svenske statsministers, Olof Palmes, forslag om en kernevåbenfri zone ned igennem Europa på 150 km bredde med 75 km på hver side af grænsen. Hvad tænker hr. Lasse Budtz dog på med det? Skulle man så bare skyde raketterne hen over zonen, og så skulle de, der sad i den zone, sige: ja, her falder der altså ingen, for det har vi nogle traktater om. Det er noget sludder, for at sige det rent ud.

Med hensyn til dagsordenen kan jeg ligesom udenrigsministeren være enig i punkt 4. Det kunne være, man skulle være begyndt

med det. Men jeg ved ikke, hvordan hr. Lasse Budtz tror han kan pålægge russerne, at de skal fastfryse, og at de skal holde op med at stille deres raketter op. Det er netop meningen med hele dobbeltbeslutningen, at man skal holde op med at stille disse raketter op. Det er det, man prøver at få russerne til at holde op med – og måske reducere antallet. Det, man foretager sig fra socialdemokratisk side, er ren og skær sabotage.

Det begreb, vi har indført herinde, som hedder gruppedisciplin, og som pålægger medlemmer af grupper at stemme i virkeligheden imod deres overbevisning, er efter min mening noget, en vis mand har skabt. Jeg tror, der er mange af de gode socialdemokrater, der med en rigtig kedelig smag i munden i dag er tvunget til at stemme for denne elendige dagsorden.

Jeg vil slutte med at sige, at jeg tager hatten af for én: hr. Robert Pedersen.

Steen Folke (VS):

Jeg skal koncentrere mig om spørgsmålene om atomraketterne, som jo er blevet gjort til hovedpunktet under denne udenrigspolitiske debat.

Først om den socialdemokratiske dagsorden. Jeg kan berolige hr. Robert Pedersen med, at jeg nok skal lade være at klappe alt for mange socialdemokrater på ryggen. Jeg vil nøjes med at sige, at det er et vigtigt skridt, der er taget i forhold til den dagsorden, der blev foreslået af socialdemokratiet og vedtaget den 8. februar i år, at denne dagsorden kræver en forlænget forhandlingsperiode, uden at der er tale om opstilling eller forberedelse til opstilling af raketter i den periode. Det er et meget vigtigt fremskridt, og det er hovedårsagen til, at vi kan stemme for den dagsorden, der er tale om her.

Jeg har et opklarende spørgsmål i forhold til udenrigsministerens tale i første omgang, hvis jeg må spørge om en enkelt detalje. Udenrigsministeren sagde, at en drøftelse af forhandlingsituationen i øvrigt til stadighed har fundet sted på de halvårlige forsvarsmøder- og udenrigsministermøder i NATO, lige siden INF-forhandlingerne blev indledt i Genève, og så siger han: og en sådan drøftelse vil også finde sted på de forestående ministermøder i juni og ved slutningen af året.

[Steen Folke]

Jeg vil gerne spørge ministeren: skal det forstås på den måde, at der vil være en drøftelse ved de ordinære, rutinemæssige halvårslige møder, som falder i december måned i år, inden der bliver tale om eventuel udstationering af atomraketter? Eller er der tale om, at der kan blive nogle særlige møder på et andet tidspunkt i efteråret, som kommer til at ligge forud for beslutningen om endelig placering af raketterne? Det vil jeg bede om at få opklaret.

Så vil jeg gerne sige et par ord om dagsordenen i forhold til, hvad udenrigsministeren selv sagde. Jeg vil egentlig også godt henvende mig til statsministeren, hvis det er muligt, om dette spørgsmål, for jeg vil gerne vende tilbage til, hvad udenrigsministeren sagde i første omgang. Der sagde udenrigsministeren, og jeg går ud fra, at det er helt sanktioneret af statsministeren:

»Vi bør således undgå at lægge hindringer i vejen for vore allieredes bestræbelser på at opnå resultater af forhandlingerne. Herunder skal vi undgå at udtale os på en måde, som kan skade disse forhandlinger. I modsat fald mister vi vor troværdighed og vor indflydelse i alliancen, og vi svækker alliancen og dermed vor egen og vore allieredes sikkerhed.«

Jeg vil gerne spørge statsministeren, om statsministeren er enig i disse vurderinger, og om statsministeren opfatter en vedtagelse af den socialdemokratiske dagsorden på den måde. Man kan dårlig opfatte udenrigsministerens ord på anden måde, end at en vedtagelse af den karakter, som nu formentlig finder sted om lidt, faktisk vil føre til, at:

»Vi mister vor troværdighed, vi mister vor indflydelse i alliancen, vi svækker alliancen, vi svækker dermed vor egen og vore allieredes sikkerhed.«

Er statsministeren enig i, at det er det, det drejer sig om, at det er det, man får ud af at vedtage en dagsorden af denne karakter? Hvis statsministeren er enig, kunne jeg godt tænke mig at spørge, om man virkelig kan leve med det. Kan regeringen leve med det? Kan noget være mere et grundskud, et skud for boven for en konservativt ledet regeringspolitik end det, der er lagt op til her? Hr. Erhard Jakobsen prøvede at bagatellisere det ved at sige, at det hele spiller ingen rolle, og det kan være det samme, vi bryder os ikke om det osv. Men statsministeren ved udmærket, at sådan forholder det sig ikke. Det er et

vigtigt signal, der bliver givet, til USA. Det sprækker her i Vesteuropa, fredsbevægelserne er blevet stærke, det har hr. Erhard Jakobsen i øvrigt ret i, de har fået indflydelse, også på socialdemokratisk politik både her og i andre lande. Det er korrekt, og i og med at det sker, er der altså voksende modstand imod produktion og opstilling af disse nye NATO-atomraketter langt ind i socialdemokratiske rækker, Danmark har bragt sig frem i fronten i denne modstand nu, det officielle Danmark, i og med at folketingsret vedtager en beslutning af denne karakter. Det kan statsministeren ikke være i tvivl om, hvis, som udenrigsministeren sagde, vi derigennem mister vor troværdighed, mister vor indflydelse i alliancen, svækker alliancen, svækker vor egen og vore allieredes sikkerhed. Hvordan kan en konservativt ledet borgerlig regering leve med en vedtagelse af denne karakter? Er man blevet komplet principløs?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Lasse Budtz stillede et par spørgsmål, det første vedrørende Tyrkiet. Jeg kan bekræfte, at regeringen fortsætter den tidligere regerings politik.

Dernæst vedrørende de forskellige forslag, der er kommet frem om atomvåbenfrie zoner. Jeg kan bekræfte, at vores vurdering af de svenske forslag, for det er dem, det drejer sig om, er i fuld overensstemmelse med de vurderinger, der fremkom fra den tidligere regering.

Så siger hr. Gert Petersen, at det er vigtigt, hvad Danmark melder i NATO ved de kommende ministermøder. Det er jeg aldeles enig med hr. Gert Petersen i. Det er klart, at hvis folketingsret vedtager det dagsordensforslag, som er stillet, og som er nærmere tolket af socialdemokratiet, skal jeg i overensstemmelse med det dagsordensforslag fremføre de synspunkter, der står deri, og gøre opmærksom på, at det er synspunkter, som et flertal i det danske folketingsret har bedt mig fremføre. Det vil jeg i så fald gøre. Samtidig vil jeg kunne sige, at et andet flertal, et stort flertal i folketingsret, fortsat støtter NATOs dobbeltbeslutning, og at jeg, som hr. Lasse Budtz udtrykte det i sit første indlæg, argumenterer inden for dobbeltbeslutningen. Jeg har noteret mig, at SF er imod dobbeltbeslutningen.

[Udenrigsministeren]

Hr. Steen Folke spørger om de forestående drøftelser af forhandlingssituationen. Det har været diskuteret før i spørgetiden, tror jeg, og jeg kan gentage, hvad jeg har sagt tidligere, at vi forestiller os, at før en eventuel udplacering skal der helt klart finde en politisk vurdering sted i NATO-kredsen af forhandlingernes stadium.

Anker Jørgensen (S):

Vi ved endnu ikke, hvordan afstemningen vil falde ud her i folketinget, men hvis man skal forstå de bemærkninger, der faldt fra udenrigsministeren, rigtigt, vil der være et flertal for den dagsorden, som socialdemokratiet har stillet. Jeg forstår også, at de indeholder, at regeringen ikke vil drage parlamentariske konsekvenser af det. Det må så være et udtryk for, at regeringen, uanset at den er i mindretal, vil gøre sig til talsmand for det, som et flertal i folketinget har besluttet. Dette siger jeg ikke for på nogen måde at harcelere, men det er, hvad jeg på nuværende tidspunkt kan tillade mig at sige er en konstatering og også en konstatering, som jeg har forståelse for.

Jeg vil gerne gøre den bemærkning, at statsministeren nogle gange har sagt, at socialdemokratiet fører oppositionspolitik på udenrigspolitikken, fordi vi ikke har eller ikke vil føre oppositionspolitik på de indenrigske anliggender. Dertil vil jeg gerne sige, at det er en forkert fremstilling. Socialdemokratiet har en oppositionspolitik også på indenrigspolitikken område, der meget kort sagt går ud på for det første, at vi er imod en lang række af de sociale nedskæringer, som regeringen har fået gennemført. For det andet har vi også sammen med et flertal i folketinget stemt regeringen ned på en række andre områder, også så sent som i dag på ikke ubetydelige områder. For det tredje har socialdemokratiet også fremsat en række forslag på betydelige områder. F. eks. er hele førtidspensionsområdet med ophævelse af den laveste invalidepension, udtryk for en oppositionspolitik, der bestemt ikke ensidigt er koncentreret om udenrigspolitikken, men som spænder over hele det politiske felt.

Når det gælder udenrigspolitikken, vil jeg gerne bede om, at regeringen tager seriøst på, hvad der kan være baggrunden for socialdemokratiets holdning på en lang række områ-

der. Når vi har indtaget den holdning, vi har, når det gælder hele udviklingen af atomvåbnene, strategien og teknikken, er det, fordi vi som et lille land må gøre en indsats for at få stoppet det vanvid, som atomoprustningen er. Vores muligheder er begrænsede, men vi skal udnytte alle de muligheder, der måtte være.

Og så skal jeg blot sige, at tilbage bliver naturligvis på udenrigspolitikken område, hvad også vor ordfører har sagt, at vi på en lang række områder og i hvert fald i væsentlige vendinger er enige med et bredt flertal og også med regeringen. Vi er indstillet på, at vi skal have et forsvar. Det forsvar har vi så sent som i december 1982 lavet en ny aftale om rammerne for. Vi er endvidere fortsat af den opfattelse, at der ikke er noget alternativ til NATO, så langt som vi kan se frem, og på denne baggrund er der på disse og andre felter principielt og reelt også enighed.

Når det gælder atomvåben, er der måske noget, der skiller. Det er der meget der tyder på, men jeg vil gerne sige, at for socialdemokratiet er den holdning, vi har til atomvåbenudviklingen, om jeg så må sige, en fortsættelse af den grundlæggende holdning, som har været alle socialdemokratiske regerings holdning, nemlig at vi ikke ønskede atomvåben på dansk jord, og med den udvikling, der har fundet sted overalt i Europa, også i USA, er det en logisk konsekvens at følge det op på den måde, som socialdemokratiet har gjort her. På denne baggrund vil jeg udtrykke en behersket tilfredshed, men alligevel tilfredshed med den debat, der har været i dag.

Statsministeren (Poul Schlüter):

Jeg føler mig lidt bedrøvet i dag, og ærligt talt, jeg tror, at der er mange medlemmer af folketinget, som føler sig lidt knust. Jeg tror, det gælder både socialdemokrater og borgerlige medlemmer, og jeg tror, at ude i befolkningen vil der også være mange både blandt borgerlige og blandt socialdemokrater, som føler sig lidt ængstelige og skidt tilpas.

Må jeg først sige, at jeg synes, der også i debatten i dag har været et stærkt element af, hvad jeg vil kalde hykleri. Nogle har villet skabe det indtryk, at nogle af os herinde er mere angst og mere bekymrede for en atomkrigs rædsler end andre. Det er usandt. Det

[Statsministeren]

er vi alle rædde for. Det er, hvad vi alle ønsker at forhindre, men vi er uenige om, hvilken forhandlingsstrategi der er bedst egnet til at nå målet: sikkerhed, at bevare freden og helst med mindst mulige rustninger og militært personel.

Socialdemokratiet har stillet et forslag til dagsorden i dag alene på egne vegne, uden at dens tekst er aftalt eller blot søgt aftalt med os andre. Kredsen af partier bag NATO-medlemskabet og Danmarks hidtidige forsvarspolitik er kommet til et skarpt hjørne, og jeg mener ikke, vi kommer uden om det, og lad os derfor bare sige det helt åbent, det er nok bedst så: der slås i dag skår i 34 års fællesskab om Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik, og det er det, der gør mig bedrøvet. Jeg siger det så mildt som muligt, og jeg vil ikke med mit indlæg nu bidrage til at slå fællesskabet helt i stykker, for det kan måske en dag klinkes igen. Det håber jeg, men det er jo nyt, og derfor kan jeg ikke forbigå det som statsminister, at socialdemokratiet i dag i en udenrigspolitisk sag, der ikke er betydningsløs, danner flertal sammen med SF og VS.

Skulle vi en dag, og det kunne da ske, igen få en socialdemokratisk regering, må man spørge: er det et udtryk for, at socialdemokratiet nu føler, at man på de afgørende områder kan føre udenrigs- og sikkerhedspolitik sammen med venstrefløjen? Det vil jeg godt selv have lov at svare på. Svaret er vist nej. Jeg håber, det er svaret. Ellers står det skidt til.

Men så vil jeg også gerne rejse det spørgsmål: hvordan vil mon den dagsorden, som formentlig lidt senere bliver vedtaget, blive modtaget herhjemme og i udlandet? Jeg vil svare: det gør ikke så meget, hvordan den modtages herhjemme. Her kan vi hver især forklare os over for vore vælgere, over for befolkningen. Det er vigtigere, hvordan den bliver modtaget i udlandet. Der må jeg sige, at jeg er ængstelig for – vi skal gøre, hvad vi kan for at forhindre det – men jeg er ængstelig for, at den vil bidrage til, at Danmark mere og mere opfattes som et andenklassens NATO-medlem. Det vil jeg gerne begrunde, for det har sine grunde. Dobbeltbeslutningen blev truffet i enighed, men den blev først truffet efter et stærkt europæisk pres, en tilskyndelse i forhold til USA i en periode, hvor hr. Anker Jørgensen og hr. Helmut

Schmidt var blandt de europæiske regeringschefer. Dengang var der klar, fast solidaritet mellem alle NATO-medlemmerne, og jeg tror, det var godt. Det førte til forhandlinger, som vi ønskede, med Sovjetunionen, og de er nu i fuld gang.

Den 8. februar i år videreudviklede vi herhjemme dobbeltbeslutningen, og vi var enige om det. Vi drøftede tingene med hinanden, og der blev fremsat et forslag til dagsorden, som regeringspartierne kunne stemme for. Det blev der derfor lyttet til hos vore partnere, det var et stærkt votum: et stort, overvældende stort, flertal i det danske folketing videreudviklede dobbeltbeslutningen.

Jeg vil gerne sige, at både før og efter 8. februar har Danmark som det lille land, ellers er, haft stor indflydelse i fortrolige drøftelser og rådslagninger med vore partnere, og vi har bidraget stærkt til, det ved alle, det nye amerikanske udspil, som kom i slutningen af marts.

Men så spørger jeg: skaffer dette forslag til dagsorden, som nok vedtages om lidt, Danmark større indflydelse, eller mister vi mon indflydelse? Jeg tror mest på det sidste, og det er også trist. Vi er på vej til at gøre os til NATOs særling, vi, som ellers er landet, der ikke har eller skal have raketvåben. Vi vil overhovedet ikke have kernekraftvåben på dansk jord; sådan har det været, sådan er det, sådan bliver det ved med at være. Vi isolerer os, hvis vi træffer definitive beslutninger, der vedrører fællesskabet, for os selv og ikke som hidtil sammen med vore partnere i den vestlige forsvarsalliance. Uden den alliance, uden NATO, tror jeg ikke, ret mange ville give fem flade ører for det samlede Nordens chance for at modstå sovjetisk tryk og pression. Jeg gentager udtrykket det samlede Nordens chance; sådan er det, det ved enhver. Med dagsordenen gør imidlertid folketinget et af de sovjetiske hovedkrav til vort: at man allerede nu skal fastslå, at både de franske og de engelske missiler skal tælles med.

Jeg tror også, at tankegangen, der strejfes, om at udsætte forhandlingerne, vil kunne fjerne presset over forhandlingerne. Jeg er bange for, at det let går således, selv om vi ønsker det modsatte, at Sovjetunionen vil fortsætte opstillingen af sine i forvejen så talrige SS-20 missiler.

[Statsministeren]

Jeg er glad for – for jeg vil også gerne se de positive sider i dagens debat – at den socialdemokratiske ordfører har fremhævet så klart, at skulle det gå sådan, er det en ny situation. Den socialdemokratiske ordfører har fremhævet, og jeg er taknemlig for det, at der ønskes gensidighed i tanken om at nå frem til en aftale – for det skal være en aftale – om fastfrysning.

Men jeg må sige, at hvis dagsordenen i dag var det samlede NATOs politik, tror jeg, håbet var slukket for at nå en aftale i Genève allerede i år. Det er vel også baggrunden for, at det vesttyske socialdemokrati, hvis udtalelser og standpunkter jeg studerer med den allerstørste grundighed, ikke på nuværende tidspunkt er gået så langt som sine danske partifæller.

Når jeg gør status, siger jeg til mig selv: jeg tror, Sovjet vil være godt tilfreds med dagsordenens vedtagelse. Det er ikke motivet, men det tror jeg nok vi skal få en tilkendegivelse om; det vil være den første betydningsfulde sejr i et vestligt parlament.

Jeg tror også, at alle vore partnere i NATO uden undtagelse, også Holland, også Belgien, alle vore partnere i NATO, vil beklage dagsordenen vedtaget netop nu. Den vil svække, frygter jeg, chancen for et godt resultat til sidst. Sovjets største ambition er jo nu engang, og det har vi været enige om i 34 år, at splitte de vestlige demokratier. Jeg er bange for, at vore partnere opfatter dagsordenen som et slag i nakken.

Må jeg så til sidst sige: jeg er helt klar over, at regeringen, det gælder enhver regering, må respektere folketingets flertal i forhold til omverdenen. Regeringen vil derfor fremføre de synspunkter, som et flertal i dag giver udtryk for gennem en dagsorden. Det er reglerne, dem følger vi. Men jeg må tilføje et men: regeringen agter også, og det er berettiget, at stå frit med hensyn til at forklare andre vor indstilling og vor stemmeafgivning, det vil sige forklare, hvorfor vi har ment at måtte stemme imod forslaget til dagsorden. Vi vil samtidig forklare, hvordan regeringen bedømmer denne dags forløb. Hvordan skulle vi kunne holde det skjult?

Vi bedømmer dagens forløb således: der er et stort flertal i folketinget, som går ind for NATO-medlemskabet. Der er et flertal i folketinget, som fortsat støtter NATOs dobbeltbeslutning fra 1979; det er endog et stort

flertal. Regeringen vil arbejde for en løsning, der indebærer sådanne reduktioner af SS-20-raketterne, at de vestlige mellemstanceraletter ikke opstilles. Det er et mål, vi er fælles om, også i dag, ligesom vi var det den 8. februar. Jeg mener også, jeg har ret i den konklusion, at der bør finde en politisk vurdering sted i NATO af forhandlingsituationen i Genève, før moderniseringsbeslutningen måtte blive ført ud i livet. Jeg vil også gerne fremhæve, og det mener jeg regeringen kan over for sine partnere i NATO, at forhandlingerne i NATO om INF-våbnene og de strategiske atomvåben ser vi gerne sammenkoblet på et vist tidspunkt. Jeg går ud fra, at der ikke er et flertal i folketinget, som vil anfægte disse konklusioner, som jeg nu har fremsat på regeringens vegne.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er jo ikke noget flertal, hr. statsminister, men jeg vil nok sige, at umiddelbart er jeg noget i tvivl om, hvorvidt den erklæring, som statsministeren afgav, kan fortolkes som et løfte om en loyal forvaltning af, hvad folketingsflertallet om lidt vedtager. Det må vi jo vende tilbage til, efterhånden som forvaltningen skrider frem, og så har folketingsflertallet jo altid den mulighed at fjerne regeringen, hvis det føler, at den på helt afgørende punkter ikke har optrådt loyalt over for folketinget. Jeg tror, de partier, der stemmer for dagsordenen, med meget stor opmærksomhed vil følge administrationen af den og tage også de ubehagelige konsekvenser, hvis det bliver nødvendigt.

Jeg gik egentlig herop for at sige, at jeg modsat statsministeren ikke er bedrøvet, men meget tilfreds med udgangen på denne debat. Jeg tror, at dette er noget af en historisk dag. Den er karakteriseret ved, at vi i meget mindre grad har diskuteret allianceforhold og tilhørsforhold, som vi er uenige om, og at vi i langt højere grad har diskuteret det, som måske også er langt væsentligere, nemlig hvad kan Danmark gøre, hvad bør Danmark gøre, for at bremse det oprustningsvanvid og den krigstrussel, vi befinder os i. Hvad kan vi gøre rundt omkring i verden, hvad kan vi gøre, o.k., i den alliance, som vi er medlem af? Det er det, vi har diskuteret her, og det er herom, der vil blive vedtaget forslag til

[Gert Petersen]

dagsorden, som pålægger regeringen bestemte handlinger. Jeg går stadig væk ud fra, at regeringen fører dem ud i livet.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg vil ikke forlænge debatten. For en gangs skyld vil jeg faktisk gøre det modsatte: forkorte den. Derfor: lad mig nøjes med at konstatere, at jeg ikke fik svar på de spørgsmål, jeg stillede statsministeren, men det er måske nok forståeligt, at han ikke havde lyst til at svare på det.

Lad mig dernæst sige, at når jeg går på talerstolen nu, er det først og fremmest for at sige, at SF og VS havde anmeldt en forespørgsel, som er sat på dagsordenen umiddelbart efter afslutningen af dette punkt. Forespørgslens ordlyd er:

»Hvad kan regeringen oplyse om INF-forhandlingerne i Genève og om NATOs planer om fra udgangen af 1983 at påbegynde opstillingen af 572 nye atomraketter i Vesteuropa?«

Nu har det jo maget sig sådan, at dette spørgsmål er blevet debatteret ganske meget, om end efter vores mening slet ikke nok, under den udenrigspolitiske debat, vi lige har haft. Og af prestigemæssige grunde har socialdemokratiet ønsket at fremsætte sit forslag til dagsorden, der drejer sig om det, som vores forespørgsel skulle gå ud på, under den almindelige udenrigspolitiske debat. Vi føler ikke, SF og VS, at det på den baggrund er muligt at få den grundige debat om atomoprustningen, som vi egentlig havde ønsket. Vi havde foretrukket en debat om udenrigspolitikken i øvrigt for sig og om atomoprustningen for sig. Det kunne vi ikke få. Der var for meget prestige forbundet med disse ting for socialdemokratiet og regeringen. I erkendelse heraf må vi renoncere på den grundige debat. Det ville nok føles temmelig meningsløst, at vi skulle til at debattere det, efter at der var vedtaget en dagsorden, der drejede sig om lige præcis de ting, som vi havde anmeldt en forespørgsel om. Derfor skal jeg på forespørgernes vegne sige, at vi tager forespørgslen tilbage. Således blev varigheden af dette forløb altså faktisk forkortet.

Formanden:

Forespørgerne har nu meddelt, at de tager den anmeldte forespørgsel om INF-forhandlingerne, forespørgsel nr. F 33, tilbage, og forespørgslen er herefter bortfaldet.

Vi er fortsat ved forespørgsel nr. F 30, men der er ikke flere, der har bedt om ordet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 83 stemmer mod 70; 2 stemte hverken for eller imod.

Hermed sluttede forespørgslen.
